

ОСОБЕННОСТЬ СВОЙСТВА НОВИЗНЫ СЕМАНТИЧЕСКИХ ОККАЗИОНАЛИЗМОВ

Н.С. Молодчая, канд. филол. наук (Харьков)

В статье рассматривается свойство новизны, присущее всем видам окказионализмов. Проанализированы факторы, определяющие особенность свойства новизны семантических окказионализмов. Утверждается, что асимметрия, гештальт-образ, субъективные ассоциации создают непредсказуемость, выраженную в отсутствии структурных маркеров, частично автоматизирующих процесс интерпретации семантических окказионализмов. Наличие словообразовательных элементов в структуре лексических окказионализмов, появляющихся по принципу аналогии, и содержащих оценку, придает элемент предсказуемости процессу интерпретации.

Ключевые слова: асимметрия, гештальт-образ, интерпретация, лексический окказионализм, непредсказуемость, новизна, семантический окказионализм, субъективные ассоциации.

Молодча Н.С. Специфіка властивості новизни семантичних окказіоналізмів. Стаття присвячена властивості новизни, характерній для всіх видів окказіоналізмів. Проаналізовано чинники, що визначають специфіку властивості новизни семантичних окказіоналізмів. Стверджується, що такі фактори як асиметрія знака, гештальт-образ, суб'єктивні асоціації, створюють непередбачуваність, виражену у відсутності структурних маркерів, частково автоматизуючих процес інтерпретації семантичних окказіоналізмів. Наявність словотворчих елементів у структурі лексичних окказіоналізмів, що з'являються за принципом аналогії, і містять оцінку, надає елемент передбачуваності процесу інтерпретації.

Ключові слова: асиметрія, гештальт-образ, інтерпретація, лексичний окказіоналізм, непередбачуваність, новизна, семантичний окказіоналізм, суб'єктивні асоціації.

Molodcha N.S. Peculiarity of semantic nonce words' characteristic of novelty. The article deals with the property of novelty inherent to all the types of nonce words. Factors determining the specifics of semantic nonce words' property of novelty are analyzed. Asymmetry, Gestalt-image, subjective associations are argued to create unpredictability, expressed in the absence of structural markers, partially automating the process of interpretation of semantic nonce words. Presence of word-building elements in the structure of lexical nonce word, appearing on the principle of analogy, and containing evaluation, gives an element of predictability to the process of interpretation.

Keywords: asymmetry, Gestalt image, interpretation, lexical nonce word, novelty, semantic nonce word, subjective associations, unpredictability.

Стремительный научно-технический прогресс и драматические социально-политические преобразования вызвали в англоязычном дискурсе большой приток окказиональных средств номинации. Их предназначение – давать имя известным и малоизвестным референтам в зависимости от намерения номинатора, новаторски используя структурные и семантические форманты, – определяет новизну как одно из основополагающих свойств инноваций данного типа. Традиционно в отечественных и зарубежных исследованиях

новизна рассматривается в отношении лексических окказионализмов, образование которых характеризуется трансформацией на уровне лексем [2; 3; 6; 9]. Открытым остается вопрос о свойстве новизны семантических окказионализмов, факторах, определяющих специфику новизны инноваций данного типа. Это обуславливает актуальность исследования. Целью статьи является рассмотрение факторов, определяющих особенность свойства новизны семантических окказиональных инноваций.

Объектом исследования выступают семантические окказионализмы, представляющие собой речевые инновации, совмещающие узуальную форму с окказиональным значением (далее СО); его предметом – специфика свойства новизны инноваций данного типа. Материалом исследования выступили семантические окказионализмы, вошедшие в Англо-русский словарь семантических окказионализмов, изданного в 2014 г. [10].

Специалисты в области неологии единогласно утверждают, что окказионализмы обладают свойством новизны. «Генетическим стержнем и принципиальной основой понятия инновации является качество новизны» [3, с. 70]. Новизна как естественное свойство окказионализмов рассматривается лингвистами по-разному. Некоторые исследователи понимают под новизной нарушение нормы либо в структуре, либо в содержательной части единицы [8]. А.В. Ребрый отмечает, что новизна обусловлена «принципиально новыми смысловыми компонентами: функционально-стилистическими, коннотативными (оценочными и эмоциональными), экспрессивными элементами значения» [6, с. 49]. По мнению А.Г. Лыкова, новизну следует рассматривать как фактор восприятия и что она сохраняется в течение ограниченного отрезка времени [3]. В.И. Заботкина считает, что ощущение новизны при восприятии окказиональной единицы длится не более 5 лет [2]. По мнению Дж. Лича, окказионализмы всегда будут восприниматься с оттенком новизны, необычности, непривычности, свежести, независимо от модели, на основе которой создается окказионализм [9, с. 213].

Рассматривая природу новизны лексических окказионализмов, образованных с помощью продуктивных моделей, уместно вспомнить, что писал по этому поводу Б.А. Серебренников. «При создании новой языковой единицы человек всегда что-то использует уже наличествующее в данном языке. Было бы неправильно предполагать, что для обозначения новых понятий или каких-либо отношений между понятиями язык прибегает к каким-то новым композициям фонем, к поискам еще не использованных словосочетаний. Обычно для этих целей используются уже существующие» [8, с. 197].

Результаты специальных исследований показали, что номинаторы скорее используют инновации,

образованные при помощи продуктивных моделей: словообразования, аббревиации, словосложения. Удельный вес таких инноваций составляет в современных развитых языках до 70%. [2]. Представляется, что наличие в словообразовательных окказионализмах элементов, появляющихся по законам аналогии, приносит элемент предсказуемости, прогнозируемости в процесс восприятия инновации. Создание слов на базе лексических трансформаций предполагает связь новообразования с другим существующим словом или элементом. Автоматизация процесса интерпретации лексических окказионализмов происходит также за счет оценочности аффиксов, участвующих в образовании единиц. Например, наличие оценочного пейоративного компонента в таких аффиксах, как *-ista*, *-nia*, *-ism*, *-niac*, *-phobia*, *-nia*, *-non*, *-noid* значительно ускоряет процесс интерпретации следующих окказионализмов: *Clintomania*, *Clintonesia*, *Clintonista*, *Obamanoid*, *Obamania*, *Obamamenon*, *Oprahphobia*, *Obamaphobia*, *McCainiac*. Таким образом, аналогичность моделей образования инноваций, а также аксиогенность аффиксов, участвующих в формировании единиц, создают предсказуемость процесса интерпретации лексических окказионализмов.

Сравнительно немногочисленны окказионализмы в различных дискурсах, образованные путем семантических трансформаций. “Низкий спрос” на данный тип единиц связывается с затратами больших умственных, лингвокреативных усилий как со стороны номинатора так и со стороны интерпретатора [2]. Кроме свойства новизны, рассматриваемого в данной статье, семантические окказиональные инновации обладают некоторыми другими характеристиками, совокупность которых определяет их лингвистический статус. К ним мы относим следующие: дискурсивность, антропоцентричность, семантическая деривативность, контекстуальность, некодифицированность [5].

Согласно результатам нашего исследования свойство новизны СО определяется наличием в структуре единицы (а) асимметрии, (б) гештальт-образа (в) субъективных ассоциаций. Данные факторы создают известное ощущение, возникающее при встрече с новым явлением, и, что более значительно для данного исследования, непредска-

зуюемость процесса интерпретации инноваций данного типа. Под непредсказуемостью понимается отсутствие ориентиров для мгновенной интерпретации, протекающей в условиях интенсивного коммуникативного общения, возможности предсказать, предугадать значение единицы.

Рассматривая *асимметричность* как свойство СО, следует указать на некоторые синонимичные названия: несовместимость, несоответствие, инконгруэнтность, указывающие на сочетание узуальной формы иokkaзионального значения, которое в коммуникативном акте вызывает ощущение нестандартности, «провоцирует сознание реципиента» [7, с. 33]. Семантические нарушения составляют основу экспрессивности, выраженную с целью акцентировать внимание реципиента [4, с. 36].

Асимметрия знака реализует эффект обманутого ожидания, который возникает на основе взаимодействия двух противоположных явлений психолингвистического характера – предсказуемости и непредсказуемости, т.е. экспектации адресата в речи либо реализуются, либо обманываются. Ожидание рассматривается как «неосознанно складываемый некий вектор направленности» развития выражения [7, с. 35–36]. Основным механизмом в этом случае является несоответствие прогнозируемого, ожидаемого значения в действительности реализуемого. Рассмотрим пример: “...*The world is greening [a term he uses for the Islamic revival] and there is no stopping the greening of Sudan, which is most inspiring.*” *He envisages a “green” Africa as part of Islam’s manifest destiny* [12]. Глагол (его форма) и прилагательное *green* актуализируют в сознании реципиента понятийную зону «цвет» и, в частности, «зеленый цвет», а также связанные с ним ассоциации, вызывая определенные ожидания реципиента. Однако данная проекция не реализуется, и реципиенту приходится предпринимать определенные шаги для восстановления семантического баланса и установления значения единицы «возродить ислам» и соответственно «исламский».

Несовместимость формы и значения идентифицируется как семантическая аномалия, природу которой получателю необходимо выяснять. Восстановление “семантического баланса” явля-

ется разнонаправленным процессом: с одной стороны, данное нестандартное образование апеллирует к любопытству и интересу реципиента, а с другой, провоцирует реципиента задействовать свои творческие задатки, силы реципиента. Адресат вовлекается в своеобразную творческую “игру ума”, в которой необходимо разгадать намерение автора, установить значение, инновации. Восстановление семантической гармонии требует владения высоким уровнем фоновых знаний, языковой компетентности, понимания авторского намерения [7]. В примере *Don’t Drink the Kool-Aid: Oprah, Obama and The Occult* [14] семантическая гармония в асимметричном знаке Kool-Aid восстанавливается с опорой на фоновую информацию. Известно, что в 1970х гг. американский проповедник культа «Народный храм» Джим Джоунс отравил своих прихожан (около 300х человек) сладким напитком Kool-Aid, содержащим цианистый калий. Исходя из приведенных сведений, можно предложить следующий вариант интерпретации – «религиозный культ Опры Уинфри, имеющий большое количество приверженцев». Отметим, что асимметрия знака, как манипулятивное средство, активно используется в текстах социально-политической направленности.

Элемент непредсказуемости в процессе интерпретации возникает за счет наличия в структуре семантическойokkaзиональной единицы *гештальт-образа*. Для определения специфики гештальт-структуры мы используем различные параметры. По параметру «структура» гештальт – это особый вид концептуальной структуры, который «объединяет в себе чувственное и рациональное». Гештальт представляет собой “картинку”, при этом она имеет размытые границы [4, с. 120]. По воздействию на сознание номинатора гештальт выполняет функцию эмоциогенного стимула, создавая эмоциональное напряжение в сознании номинатора [4]. Гештальтность СО, таким образом, обусловлена наличием так называемых гештальт-факторов или не-факторов: нечеткостью границ, неточностью, неформализуемостью, структурной неделимостью.

Гештальт-образ в структуре СО часто отражает семиотически значимые имена, события, явления, объекты. Это те всемирно известные знаки,

герои и антигерои, литературные персонажи, которые заносятся в анналы всемирной истории, энциклопедии мифов, являются литературными и культурными памятниками народов мира. Сложность интерпретации СО обусловлена актуализацией комплекса семантических признаков, составляющих гештальт-структуру, что в значительной степени препятствует реализации мгновенной интерпретации. В примере *This reluctance, in the jujitsu of American politics, is a huge plus for the time being. A dithering Powell would become the Hamlet of the 1996 race, a kind of Mario Cuomo with medals* [13] имя датского принца Гамлета из пьесы Шекспира «Гамлет» актуализирует комплексный образ персонажа, вобравший в себя разные детали, в том числе и известные реплики, например, «быть или не быть». Опираясь на культурные сведения и контекст, интерпретатор может предложить следующий вариант интерпретации окказионализма – «вероятный, возможный кандидат». В контексте речь идет о потенциальном кандидате в президенты США генерале Колине Пауэле.

В следующих примерах *Dick Darman, the Dr. Kevorkian of the Bush administration* [15] и *Hussein Ibish: Mearsheimer is the Kevorkian of Palestine* [16] окказионально переосмысливается имя собственное *Dr. Kevorkian*. Значение единицы устанавливается с опорой на актуализацию комплексного образа, содержащего сведения о референте имени собственного, и последующее дифференцирование семантических признаков, релевантных для понимания инновации. О Джеке Кеворкяне (доктор Смерть) известно, что занимаясь врачебной практикой, он выступил в защиту эвтаназии или добровольной смерти. В 1989 г. Кеворкян изобретает мерситрон (англ. *Mercitron*, от *mercy* – милосердие), «машину самоубийства», подающую смертельную дозу анальгетиков и токсичных препаратов в кровь больного. В общей сложности в период с 1990 по 1998 г. мерситроном воспользовалось более 130 человек, за что с 1999 по 2007 г. доктор Кеворкян отбывал наказание по обвинению в прямом убийстве второй степени. Он скончался от пневмонии в 2011 г. Исходя из фоновой информации и контекста, приемлемым вариантом интерпретации асимметричной единицы

представляется значение «подрывающий авторитет, разрушитель».

Непредсказуемость интерпретации СО также обеспечивается наличием *субъективных ассоциаций*, принадлежащих сознанию автора и возникающих до фиксирования их звуковым комплексом. Речь идет о комплексе индивидуальных ассоциаций, "глубоко субъективных, специфичных, являющихся достоянием носителя языка" [1].

Субъективное начало в СО одновременно созидает и разрушает: оно создает новообразование, в котором воплощается часть творческой энергии личности. При этом ассоциации, возникающие в сознании номинатора до их вербализации, являются помехой в процессе установления окказионального значения узуальной лексемы и заставляют интерпретатора опираться на экстралингвистические средства: контекст и/или фоновые (страноведческие) знания. В примере *Watching "The Oprah Show" is, Nelson insists, something like attending a worship service. "Go to this house of worship and sit down for an inspiring hour that will engage you and give you a lift," Nelson encourages. "An hour-long show five days a week adds up to a lot more pulpit time per week than the average pastor enjoys, and Oprah commands a lot bigger congregation"* [17] субъективные ассоциации номинатора, сформировавшие окказиональное значение «шоу Опры Уинфри» единицы *house of worship*, являются в некотором роде препятствием, которое интерпретатору необходимо преодолеть, опираясь на фоновые знания и контекст. В примере *President Roh Moo Hyun doesn't like how some colleges are trying to circumvent the news systems. He recently decried "greedy" universities that focus more on finding the best students than trying to "nurture good students."* [11] окказиональное значение «ориентированный только на лучших студентов» узуальной лексемы *greedy* устанавливается с опорой на контекст, в котором содержится объяснение значения асимметричной инновации.

Таким образом, проанализированное свойство новизны, присущее всем окказиональным единицам как ощущение, возникающее при их восприятии, у СО сопровождается непредсказуемостью, выраженной отсутствием структурных маркеров, частично автоматизирующих процесс интерпрета-

ции окказионального значения. Непредсказуемость СО обусловлена асимметрией, конфликтом между планом выражения и планом содержания, гештальтностью, недискретностью формирующегося в сознании рецептора ментального образа, ассоциациями, характеризующими личность номинатора. В отличие от них лексические окказиональные инновации, благодаря наличию в их структуре словообразовательных компонентов, появляющихся по принципу аналогии, и содержащих оценку, характеризуются элементом предсказуемости в процессе интерпретации.

Перспективу исследования может составить более подробное рассмотрение асимметрии, потенциал которой успешно реализуется в новаторском словогенерировании, суггестивных и манипулятивных стратегиях. Феномен асимметрии, присутствующий также в биологии, физике, искусстве, архитектуре, раскрыт недостаточно и требует большего внимания со стороны исследователей.

ЛИТЕРАТУРА

1. Горошко Е.И. Проблема проведения свободного ассоциативного эксперимента. [Электронный ресурс] / Е.И. Горошко – 2001. – Режим доступа : <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=74>. 2. Заботкина В.И. Семантика и прагматика нового слова (на материале английского языка) : автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / В.И. Заботкина. – М., 1991. – 40 с. 3. Лыков А.Г. Окказионализм и языковая норма / А.Г. Лыков // Грамматика и норма. – М. : Наука, 1977. – С. 62–83. 4. Мартинюк А.П. Конструирование гендеру в англоговному дискурсі : [монографія] / А.П. Мартинюк. – Х. : Константа, 2004. –

292 с. 5. Молодча Н.С. Семантичні окказіоналізми в сучасному англоговному дискурсі [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н.С. Молодча. – Х. : Харків. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2011. – 20 с. 6. Ребрий А.В. Окказионализмы в современном английском языке : Структурно-функциональный анализ : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / А.В. Ребрий. – Х., 1997. – 180 с. 7. Самохина В.А. Инконгруэнтность как когнитивный механизм комического / В.А. Самохина // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2009. – № 838. – С. 33–40. 8. Серебренников Б.А. Язык и мышление / Б.А. Серебренников. – М. : Наука, 1988. – 242 с. 9. Leech G. Semantics / G. Leech. – London : Penguin Books, 1990. – 383 p.

СЛОВАРИ

10. Молодчая Н.С. Англо-русский словарь семантических окказионализмов (с лингвострановедческими комментариями) / Н.С. Молодчая. – Харьков : Планета-Принт, 2014. – 224 с. – Режим доступа : <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/424>

ИСТОЧНИКИ

ИЛЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРИАЛА

11. Newsweek, July 4, 2005. 12. The Guardian, March 02, 1999. 13. Time, July 10, 1995. 14. Don't Drink The Kool-Aid: Oprah, Obama and The Occult [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.youtube.com>. 15. Christian Science Monitor, February 22, 1993. 16. Hussein Ibish: Mearsheimer is the Kevorkian of Palestine [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.theatlantic.com>. 17. The Church of Oprah Winfrey – A New American Religion? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.albertmohler.com>

УДК 811.112.2(089.3)

**AUTO- UND SYNSEMANTISCHE FUNKTIONEN
VON APHORISMEN IM DEUTSCHEN POLITISCHEN DISKURS**

Onishchenko N.A., PhD, Gubina O.D. (Charkiw)

Онiщенко Н.А., Губина О.Д. Авто- та синсемантичні функції афоризмів у німецькому політичному дискурсі. Статтю присвячено дослідженню функціонального потенціалу афоризмів, а саме їхніх авто- та синсемантичних функцій з огляду на їхню прецедентність у німецькому політичному дискурсі на матеріалі дискурсивних фрагментів з електронних архівів німецьких видань, а також з електронного архіву Бундестагу. Розглянуто теоретичну основу та лінгвістичний статус афоризмів, прецедентних текстів та політичного дискурсу; проаналізовано функціональний потенціал афоризмів у політичному дискурсі; виявлено їхню конвергенцію та дивергенцію, визначено стратегії політичного дискурсу та особливості їх реалізації за допомогою афоризмів.

Ключові слова: автосемантичні функції, афоризм, політичний дискурс, прецедентність, синсемантичні функції.

Онiщенко Н.А., Губина А.Д. Авто- и синсемантические функции афоризмов в немецком политическом дискурсе. Статья посвящена исследованию функционального потенциала афоризмов, а именно их авто- и синсемантических функций ввиду их прецедентности в немецком политическом дискурсе на материале дискурсивных фрагментов из электронных архивов немецких изданий, а также из электронного архива Бундестага. Рассмотрена теоретическая основа и лингвистический статус афоризмов, прецедентных текстов и политического дискурса; проанализированы функциональный потенциал афоризмов в политическом дискурсе; определены их конвергенция и дивергенция, определены стратегии политического дискурса и особенности их реализации с помощью афоризмов.

Ключевые слова: автосемантические функции, афоризм, политический дискурс, прецедентность, синсемантические функции.

Onishchenko N.A., Gubina O.D. Auto- and synsemantic functions of aphorisms in German political discourse. The article discusses the functional potential of aphorisms, namely their auto- and synsemantic functions considering their precedency in German political discourse. It is based on the material from electronic archives of German papers and from the electronic archive of the German Bundestag. The article determines the theoretical basis and the linguistic status of aphorisms, precedent texts and political discourse; analyses the functional potential of aphorisms in political discourse; it marks out their convergent and divergent features and defines the basic strategies of political discourse and the specifics of their realization by the means of aphorisms.

Key words: aphorism, autosemantic functions, political discourse, precedency, synsemantic functions.

Funktionale Merkmale von Eponymen als Oberbegriff für solche Spracheinheiten wie z.B. Maximen, Zitate, Aphorismen usw., die eine Urheberschaft aufweisen [8, S. 192], werden in den letzten Jahren von vielen Wissenschaftlern im Bereich Phraseologie erforscht [1; 2; 8; 9]. Das immer wachsende Interesse am funktionalen Potential von Eponymen in verschiedenen Diskursen im Rahmen der Diskurstheorie sowie die Entsprechung dem anthropozentrischen Paradigma, und zwar seinem kognitiv-diskursiven Aspekt bei der Untersuchung der

pragmatischen Wirkung von „geflügelten Worten“ bestimmen die Aktualität dieses Beitrags.

Das Objekt der Forschung sind Aphorismen im deutschen politischen Diskurs. Als Gegenstand der Untersuchung treten autosemantische funktional-pragmatische Besonderheiten von Aphorismen als Präzedenztexte und ihre synsemantischen Funktionen im politischen Diskurs des Deutschen auf.

Das Ziel der Untersuchung besteht darin, das funktionale Potential von Aphorismen, nämlich ihre auto- und synsemantischen Funktionen in Bezug auf

ihre Präzedenz im politischen Diskurs festzustellen und ihre manipulative Wirkung in der Redegattung „politische Rede“ zu bestimmen.

Das Material der Untersuchung umfasst 300 diskursive Auszüge des deutschen politischen Diskurses, jeder von denen je einen Aphorismus enthält. Die Auszüge wurden mittels einer Globalauswahl aus elektronischen Archiven der deutschsprachigen Medien „Die Zeit“, „Der Spiegel“, „Die Welt“, „Stern“ sowie aus dem elektronischen Archiv des Bundestages erhalten.

Unter dem Begriff „Aphorismus“ versteht man einen kurzen und spontanen Ausspruch, der eine verallgemeinernde Schlussfolgerung enthält, eine Urheberschaft aufweist, Konzepte von Präzedenztexten objektiviert und zu dem Oberbegriff „Eponyme“ gehört. Einige Wissenschaftler unterscheiden Massenaphorismen [1; 2] und individuelle Aphorismen bzw. Autoraphorismen [8]. Die wichtigsten sprachlichen Merkmale des Massenaphorismus sind Kürze, Implizität, übertragene Bedeutung und Verallgemeinerung, wobei Ausdruckskraft und Bildhaftigkeit als zusätzliche Eigenschaften betrachtet werden. Zu den Hauptmerkmalen von individuellen Aphorismen zählen hingegen eine obligatorische Urheberschaft, Aktualität des betroffenen Problems und eine kritische Einstellung dazu, pragmatische Ausdruckskraft, die durch viele sprachliche Mittel auf allen Sprachebenen erreicht wird, Kürze und explizite Bedeutung des Spruches. Als solche Sprüche, die zum Oberbegriff „Eponyme“ gehören, werden Aphorismen auch durch solche kennzeichnenden Merkmale charakterisiert wie Festigkeit, Gebräuchlichkeit, Variabilitäts-, Modifikations- und Phraseologisierungsfähigkeit. Verallgemeinerung, Abgeschlossenheit, implizite Bedeutung und Paradoxie gehören zu den Nebenbesonderheiten von Autoraphorismen. Auf solche Weise wird ein individueller Aphorismus als spontaner Autorspruch definiert, der sich durch eine kurze, abgeschlossene, ausdrucksvolle, verallgemeinernde und paradoxe Form auszeichnet. Auf der syntaktischen Ebene wird ein Autoraphorismus mit einem oder einigen Sätzen ausgedrückt und in keinen lexikographischen Quellen festgelegt [9]. Dieser Definition ist zu entnehmen, dass Aphorismen als Mikrotex te gelten können, denn sie weisen eine Reihe von Texteeigenschaften auf, wie z.B. Prädikation, Intertextualität, informative Selbständigkeit,

Abgeschlossenheit und pragmatisches Potential [3; 8; 9]. So können Aphorismen als unabhängige Mikrotex te autosemantische Funktionen in einem Diskurs erfüllen, und zwar regulative, didaktische, axiologische, modellierende und kumulative Funktion. Da Aphorismen als Intertexte auftreten, beziehen sie sich zugleich auf zwei Text e und verbalisieren Kulturkonzepte, Konzepte des Autors und des Präzedenztextes, wobei ihre Intertextualität häufig durch die Präzedenz des Originals bedingt wird [8, S. 197].

Präzedenztext e sind Text e, die für eine bestimmte Kultur von Bedeutung sind und die zur Verbalisierung eines Konzepts dienen. Sie sind die Einheiten der im Bewusstsein der Muttersprachler bestehenden textuellen Konzeptosphäre. Als Aktivierungsmittel der Konzepte von Präzedenztexten dienen textuelle Reminiszenzen (wie z.B. Aphorismen), die in einem Diskurs zwei autosemantische Funktionen, und zwar die nominative und die persuasive Funktion und zwei synsemantische Funktionen erfüllen können, nämlich die ludische und die antithetische Funktion [10, S. 85 ff]. Synsemantische Funktionen von Aphorismen können je nach dem Diskurs variieren.

Im Rahmen von dieser Untersuchung wird das funktionale Potential von Aphorismen im institutionellen politischen Diskurs betrachtet. Als institutioneller Diskurs bezeichnet man eine spezialisierte klischeehafte Kommunikationsart unter den Menschen, die sich laut den Normen einer bestimmten Gesellschaft unterhalten müssen [5, S. 5]. Das heißt, bei einem institutionellen Diskurs handelt es sich um eine verbalisierte Denk- und Sprechfähigkeit, die unter den Vertretern sozialer Institutionen unter bestimmten soziokulturellen Bedingungen stattfindet. Um die Art einer institutionellen Kommunikation zu bestimmen, muss man Status- und Rollencharakteristika von Kommunikanten und das Ziel der Kommunikation in Betracht ziehen. Das systembildende Hauptkriterium des politischen Diskurses ist das Ziel „Kampf um die Macht“. Hieraus ergibt sich die Schlussfolgerung, dass alle kommunikativen Strategien im Rahmen des politischen Diskurses vor allem diesem Ziel dienen.

In jedem Diskurs gibt es zwei Arten der Beziehungen zwischen den Kommunikanten, nämlich harmonisierende (Wahrheit und Zustimmung) und agonale Beziehungen (Kampf und Sieg) [7, S. 68-69]. Der politische Diskurs demonstriert einen Kampf, d.h.,

ein erbitterter Machtkampf sieht wie ein Wettbewerb, wie große nationale Spiele aus, für die Faszination, bestimmte Images und Formen der sprachlichen Aggression wichtig sind [11, S. 59]. Deswegen sind im politischen Diskurs agonale Beziehungen unter den Kommunikanten üblich. Die Untersuchungen der Aphorismen als Eponyme mit eigenen pragmatischen Funktionen sowie Studien zum politischen Diskurs lassen eine partielle Übereinstimmung ihrer funktionalen Potentiale feststellen: Sowohl Aphorismen als auch politischer Diskurs erfüllen regulative, didaktische und axiologische bzw. bewertende Funktionen [8, URL], die an folgenden Beispielen zu sehen sind:

- (1) Hannover. „Ja, ich bin Mitglied der Kirche. Nein, ich bin nicht fest im Glauben“, begann der Gastprediger. Überzeugtes Mitglied sei er dennoch, weil es „gut tut, Teil einer Gemeinschaft zu sein, die sich an einem festen Wertekanon orientiert“. Schröder forderte, dass die Gesellschaft offen sein müsse für Einwanderer und Flüchtlinge: „Wir müssen uns gegen jede Form von Diskriminierung engagieren.“ Er bezog sich auf einen Vers des Propheten Jesaja: „Fürchte dich nicht, denn ich habe dich erlöst; ich habe dich bei deinem Namen gerufen; du bist mein.“ Schröder, *Kind des zweiten Bildungsweges, versteht diesen Satz auch als Notwendigkeit, niemanden auszugrenzen. Er fürchte, dass die Gesellschaft wieder geschlossener geworden sei für Menschen, die sich um Aufstieg bemühen. „Es muss Aufgabe für uns alle sein, gesellschaftliche Schranken abzubauen“* (HAZ, URL).
- (2) Der viel zitierte journalistische Ratschlag von Joseph Pulitzer „Schreibe kurz – und sie werden es lesen. Schreibe klar – und sie werden es verstehen. Schreibe bildhaft – und sie werden es im Gedächtnis behalten.“ gilt vermutlich für alle Formen der neuen Medien, sofern das Lesen überhaupt noch gefragt ist und nicht alles über Bilder geht. Ich vermute, das Lesen und der einzelne Buchstabe werden auch weiterhin ihre Bedeutung behalten (Angela Merkel, URL).
- (3) Von der Mehrwertsteuererhöhung über das Gesundheitssystem, die Kitas und Ganztagschulen bis zur inneren Sicherheit hat

der Merkel-Staat seinen Einflussbereich Stück für Stück ausgebaut. Die Steuereinnahmen erreichen gewaltige, ja historisch einmalige Dimensionen. Setzt man die derzeitigen Steuern und Sozialabgaben einmal ins Verhältnis zum Volkseinkommen ergibt sich eine Einkommensbelastungsquote von 52 Prozent. Der mittelalterliche Zehnte, den die Fürsten einst verlangten, war dagegen geradezu ein Steuerparadies. Nun klagte schon Heinrich Heine: „Der Engländer liebt die Freiheit wie sein rechtmäßiges Weib. Der Franzose wie seine Braut – der Deutsche wie seine alte Großmutter.“ Doch er ahnte nicht, wie wir selbst das Großmütterchen noch verschmähen. Freiheit ist unter allen politischen Kategorien hierzulande inzwischen die unbeliebteste (Angela Merkel, URL).

Bemerkenswert ist die Tatsache, dass jeder Aphorismus in den obenerwähnten Beispielen vier autosemantische Funktionen erfüllt, die für den politischen Diskurs nicht typisch sind, und zwar modellierende, kumulative, nominative und persuasive Funktion. Laut einigen Wissenschaftlern gibt es im politischen Diskurs sechs Funktionen, die nur im politischen Diskurs vorkommen, wie z.B. aktionale, repräsentative, argumentative, prognostizierende, identifizierende und integrierende Funktion [4; 6; 8; 11]. Demgegenüber sind wir der Meinung, dass alle diese Funktionen von Aphorismen übernommen werden können. Im Folgenden werden die Beispiele angeführt, in denen Aphorismen argumentative und aktionale Funktion erfüllen:

- (4) Ebenso wichtig sind engagierte Lehrkräfte. [...] Deshalb klingt die Rede Melancthons über die Leiden der Lehrer ganz aktuell: „Wir sind von allen Sterblichen am übelsten dran“, sagte er. Denn die Lehrer hätten die härteste Arbeit, lebten in kümmerlichen Verhältnissen und müssten sich auch noch mit Verachtung behandeln lassen, nicht nur von den Schülern, sondern auch von ihren Eltern (Angela Merkel, URL).
- (5) Schröder hat sich zu Steinbrücks Ermunterung etwas Besonderes ausgedacht: Er hat das Gedicht „Doktrin“ von Heinrich Heine für ihn mitgebracht. „Schlage die Trommel und fürchte dich nicht. (...) Marschiere trommelnd immer

voran, das ist die ganze Wissenschaft“, heißt es darin. Schröder schließt mit den Worten: „Peer ich finde, Du bist ein guter Tambour, also schlage die Trommel.“ Ein bisschen lauterer Trommeln wünschen sich manche in der SPD von Steinbrück (HAZ, URL).

Auf solche Weise lässt sich Folgendes feststellen: Einerseits wird das funktionale Potential des politischen Diskurses durch Aphorismen erweitert, und zwar durch ihre autosemantischen Funktionen, was die pragmatische Wirkung verstärkt. Andererseits können Aphorismen in einem Diskurs synsemantische Funktionen übernehmen und so ihr eigenes funktionales Potential erweitern.

Im politischen Diskurs gibt es drei kommunikative Strategien, nämlich die senkende, die erhebende Strategie und die Strategie der Bühnenwirksamkeit [6, S. 12]. Jede Strategie übt perlokutive Wirkung auf die Adressaten aus und dient als Grundlage für die synsemantischen Funktionen von Aphorismen im politischen Diskurs. Bei der ersten Strategie handelt es sich um „ein senkendes Spiel“, d.h. hier wird ein negatives Verhältnis zu einem Objekt oder zu dem Adressaten explizit bzw. implizit ausgedrückt. Die folgenden Beispiele zeugen davon, dass Aphorismen mit diesem Zweck im politischen Diskurs gebraucht werden können:

- (6) *„Der Amerikaner, der den Kolumbus zuerst entdeckte, machte eine böse Entdeckung“. Dieser schneidend scharfe Aphorismus Georg Christoph Lichtenbergs bringt auf den Punkt, was die Begegnung zwischen Europa und anderen Kontinenten früher durchaus kennzeichnete: Neugier – ja! Leider auch Habgier und nicht selten zugleich Geringschätzung leiteten viele Eroberer, häufig gepaart mit Ignoranz an anderen Völkern und Kulturen (Monika Grütters, URL).*
- (7) *Sie kennen sie alle, die berühmte Bemerkung Humboldts: „Die gefährlichste aller Weltanschauungen ist die der Leute, welche die Welt nie angeschaut haben“, soll Alexander von Humboldt einmal gesagt haben. Einem solchen Geist der Ignoranz wollen wir mit dem Humboldt-Forum entgegen wirken. Und was für ein Geschenk, dass Berlin mit diesen zwei Humboldt-Gelehrten groß geworden ist. Der „Universitas“-Gedanke Wilhelm von Humboldts*

und der Begriff des „Kosmos“ eines Alexander von Humboldt sind in der Internationalität Berlins gut aufgehoben. Die Neugier auf das Fremde, das Andere soll im stadträumlichen Bezug zu den Zeugnissen unserer europäischen Kunst- und Kulturgeschichte gegenüber auf der Museumsinsel Gestalt annehmen (Monika Grütters, URL).

Unter der zweiten, erhebenden Strategie versteht man das Streben des Sprechers, sich selbst oder andere Menschen zu loben und sie auf eine positive Weise zu repräsentieren. Die Strategie wird besonders häufig in begrüßenden bzw. lobenden politischen Reden gebraucht. Die folgenden Beispiele machen es deutlich, dass Aphorismen diese positive Wirkung verschärfen können:

- (8) *Der frühere Regierungschef wirkte ein wenig angespannt auf der Kanzel in ungewohnter Umgebung. Seine Stimme klang mitunter belegt, den vorbereiteten Text veränderte er nicht. Zu Krisen in Gaza oder der Ukraine äußerte er sich nicht. Wer wollte, konnte Bemerkungen als Kritik an Angela Merkel verstehen. Schröder zitierte Jesajas: „Das ist eine Sprache, so kraftvoll und eindeutig, wie man sie sich heute auch und gerade in der Politik wünschen würde.“ An anderer Stelle sagte der Sozialdemokrat, Aufgabe politischer Führung sei es, für Ziele „durchs Feuer zu gehen“. Und zu riskieren, nach unpopulären Beschlüssen nicht wiedergewählt zu werden (HAZ, URL).*
- (9) *„Wir Europäer, wir sind zu unserem Glück vereint“ – so haben es die Staats- und Regierungschefs 2007 zum 50. Geburtstag der Römischen Verträge formuliert. Diesen Satz dürfen wir nie vergessen, wie groß ökonomische Herausforderungen auch immer sein mögen. Es bleibt gültig und wird gültig bleiben: Wir Europäer sind zu unserem Glück vereint (Angela Merkel, URL).*

Bei der Anwesenheit von Zuhörern geht es hauptsächlich um die Strategie der Bühnenwirksamkeit: Das ist eine „theatralische“ Behandlung der Situation, die als Drama betrachtet wird und in der die Menschen einen bestimmten Eindruck aufeinander machen. Im Folgenden werden Beispiele angeführt, in denen Aphorismen mit diesem Ziel verwendet werden:

(10) *Lieber Herr Böhmer, ich bin beauftragt worden, wenig zu sagen, was mit Ihnen persönlich zusammenhängt, weil es ja ein Empfang der Landesregierung ist. Aber wenn man bei der Landesregierung ist, darf man, glaube ich, auch dem Landesvater gratulieren: Alles Gute zum 75. Geburtstag. Auf der überreichten Briefmarke war auch einer Ihrer genialen Sprüche zu lesen: Neben „Wir werden das Kind schon schaukeln“ „Wir stehen früher auf.“ Jeder, der aus dem Osten stammt, weiß, was damit gemeint ist. Die im Westen haben es vielleicht auch schon gemerkt. Es ist jedenfalls ein besonderes Gütezeichen (Angela Merkel, URL).*

(11) *Die Freundschaft zwischen unseren Ländern ist eng und unverbrüchlich. Und doch müssen wir uns immer wieder daran erinnern, dass sie alles andere als selbstverständlich ist. Denn nach zwei verheerenden Weltkriegen und dem von Deutschland begangenen Zivilisationsbruch der Shoah war dieser Weg alles andere als vorgegeben. Dennoch ging Amerika mit ausgestreckter Hand auf uns zu. Die Wegmarken führten von den Rosinenbomben über das Bekenntnis von Kennedy „Ich bin ein Berliner!“ bis hin zur Aufforderung „Reißen Sie die Mauer nieder!“ von Präsident Reagan. Es ist ein langer Weg gewesen, bis wir schließlich gemeinsam in Freiheit vereint waren (Angela Merkel, URL).*

In unserer Untersuchung unterscheiden wir auch die ornative, oder verschönende, Funktion als eine der synsemantischen Funktionen von Aphorismen, die im Rahmen der Strategie der Bühnenwirksamkeit erfüllt werden kann:

(12) *Die Rolle der Kultur für die deutsch-polnischen Beziehungen und bei der Versöhnung zwischen unseren beiden Ländern können wir gar nicht hoch genug einschätzen. Die Kultur ist Motor unserer engen Partnerschaft, sie stiftet Verbindungen zwischen beiden Gesellschaften. Kaum einer hat das schöner gesagt als Friedrich Schiller: „Die Kunst ist eine Tochter der Freiheit“ (Monika Grütters, URL).*

Zusammenfassend lässt sich festhalten, dass Aphorismen als kurze Aussprüche bezeichnet werden,

die eine verallgemeinernde Schlussfolgerung enthalten, eine Urhebererschaft aufweisen, Konzepte von Präzedenztexten objektivieren und zu dem Oberbegriff „Eptonyme“ gehören. Im politischen Diskurs erfüllen Aphorismen ihre eigenen autosemantischen Funktionen von Eptonymen und von Präzedenztexten, die die Grenzen des funktionalen Feldes im politischen Diskurs überschreiten und dieses Feld mit kumulativer, modellierender, nominativer und persuasiver Funktionen erweitern. Das heißt, diese vier Funktionen vergrößern das funktionale Potential des politischen Diskurses. In der vorliegenden Untersuchung wurde auch festgestellt, dass Aphorismen im politischen Diskurs neue, synsemantische Funktionen übernehmen, die für diesen Diskurs typisch sind, und auf solche Weise ihr eigenes funktionales Potential erweitern. Pragmatische Funktionen von Aphorismen werden dazu auf Basis von Hauptkommunikationsstrategien des politischen Diskurses realisiert.

Die erhaltenen Ergebnisse bestimmen weitere Perspektiven der Forschung von pragmatischen Funktionen von Eptonymen und von Konzepten, die in bestehenden Strategien und Taktiken des politischen Diskurses verbalisiert werden.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Верещагин Е.М. О лингвострановедческой интерференции / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров // Международная конференция преподавателей русского языка. – 1976. – № 4. – С. 32–39.
2. Верещагин Е.М. Лингвострановедческая теория слова / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1980. – 320 с.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 139 с.
4. Демьянков В.З. Понятие и концепт в художественной литературе и научном языке / В.З. Демьянков // Вопр. филологии. – 2001. – № 1. – С. 35–47.
5. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5–20.
6. Михалёва О.Л. Политический дискурс как сфера реализации манипулятивного воздействия: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 / Михалёва Ольга Леонидовна; Иркутский государственный университет. – К., 2004. – 22 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://cheloveknauka.com/v/43564/a/#?page=1>
7. Михальская А.К. Русский Сократ: Лекции по сравнительно-исторической ри-

торике / А.К. Михальская. – М. : Изд. центр «Academia», 1996. – 192 с. 8. Оніщенко Н.А. Ептоніми як засіб формування комунікативної компетенції: когнітивно-дискурсивний підхід / Н.А. Оніщенко // Сучасні фундаментальні теорії та інноваційні практики навчання іноземної мови у вузі : кол. монографія ; під ред. В.Г. Пасинок. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. – С. 191–218. 9. Патрушева Е.В. Лингвокультурологический и функционально-прагматический аспекты афоризмов в политическом дискурсе : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / Патрушева Екатерина Владимировна. – Ставрополь : ФГБОУ ВПО «Ставропольский государственный университет», 2011. – 23 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/lingvokulturologicheskii-i-funktsionalno-pragmaticeskii-aspekty-aforizmov-v-politicheskom-d> 10. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – М. : Academia, 2000. – 128 с. 11. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.01, 10.02.19 / Е.И. Шейгал. – Волгоград, 2000. – 440 с.

лу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – М. : Academia, 2000. – 128 с. 11. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.01, 10.02.19 / Е.И. Шейгал. – Волгоград, 2000. – 440 с.

QUELLENVERZEICHNIS

1. Archiv der Zeitung „Hannoversche Allgemeine“ [Электронный ресурс]. – Zugriff : <http://www.haz.de/>
2. Reden der Bundeskanzlerin [Электронный ресурс]. – Zugriff : http://www.bundestkanzlerin.de/SiteGlobals/Forms/Webs/BKin/Suche/DE/Solr_aktuelles_formular.html?nn=614994
3. Reden der Bundesregierung [Электронный ресурс]. – Zugriff : http://www.bundesregierung.de/SiteGlobals/Forms/Webs/Breg/Suche/DE/Nachrichten/Redensuche2_formular.html?nn=8988

УДК 811.112.2'42

МОДАЛЬНІ СЛОВА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ю.В. Жерлицина (Харків)

У статті описано сучасні погляди на явище модальності у лінгвістиці. Модальність розглянуто у комунікативному аспекті з урахуванням її впливу на формування значення висловлення. Особлива увага приділяється суб'єктивній модальності та одному із засобів її вираження – модальним словам. Останні досліджуються у прагматичному аспекті з поділом за типами суб'єктивної модальності.

Ключові слова: висловлення, модальні слова, прагматичний аспект, суб'єктивна модальність, типи модальності.

Жерлицина Ю.В. Модальные слова как способ выражения субъективной модальности: прагматический аспект. В статье описаны современные взгляды на явление модальности в лингвистике. Модальность рассматривается в коммуникативном аспекте с учетом ее влияния на формирование значения высказывания. Особенное внимание уделяется субъективной модальности и одному из способов ее выражения – модальным словам. Последние исследуются в прагматическом аспекте с разделением по типам субъективной модальности.

Ключевые слова: высказывание, модальные слова, прагматический аспект, субъективная модальность, типы модальности.

Zherlitsyna Yulia. Modal Words As Means Of Subjective Modality Expression: Pragmatic Aspect. In this article the modern views upon the phenomenon of modality in linguistics are described. Modality is researched in the communicative aspect taking into account its influence the utterance meaning building. In the focus of attention is subjective modality and one of its expression means – modal words. The least are analyzed in the pragmatic aspect according to the division into types of subjective modality.

Key words: modal words, pragmatic aspect, subjective modality, types of modality, utterance.

Статус модальності як одного з найбільш дискусійних явищ у різних галузях сучасних наук визначає з однієї сторони актуальність дослідження цієї категорії, а з іншої – її неоднозначність. Її універсальність і когнітивна природа доводяться існуванням модальності у багатьох науках, які керуються принципом антропоцентричності, таких як філософія, логіка, психологія, лінгвістика, що зумовлює актуальність аналізу вищезазначеного явища. Попри численні спроб винайти єдине визначення означеному явищу, виявити способи її реалізації, функції і роль у процесі комунікації, думки вчених все ж різняться щодо багатьох моментів у багатомірній структурі поняття «модальність».

Отже, мета даної статті полягає у спробі систематизувати погляди на поняття «модальність» та

визначити місце модальних слів у низці засобів вираження суб'єктивної модальності. Об'єктом є модальні слова німецької мови. Предмет дослідження у межах даної статті – властивості модальних слів як засобів вираження суб'єктивної модальності. Аналіз модальних слів здійснюється на матеріалі драматургічних текстів сучасної німецької мови.

Модальність (від лат. *modus* – «міра, спосіб») [15] є особливим способом організації дійсності. Її понятійною базою стали логіко-філософські засади. У логіці модальність є характеристикою судження у залежності від ступеню достовірності, яка у ньому виражена. У цьому руслі судження розрізняються мірою зв'язку між суб'єктом і предикатом. У логіці будь-яке предикативне відношен-

ня потрапляє у поле модальності [16, с. 53–57].

У лінгвістиці фундаментальну теорію про модальність речення було розроблено швейцарським вченим Ш. Баллі. Судження, за його думкою, базується на двох невід’ємних сутностях – диктумі й модусі [4, с. 44]. Під диктумом розуміємо уявлення про навколишній світ, тобто ментальні утворення, що знаходять своє вираження у реченні/висловленні у вигляді субстантивних одиниць. Модусу відводиться роль корелятивного оператора ментальними сутностями і тому вона є необхідною умовою існування значення висловлення.

(1) *Das hättest du uns jetzt aber wahrscheinlich gar nicht verraten sollen, oder doch? (Це, однак, тобі взагалі не слід було б нам зараз імовірно видавати, так?)*

(Corte: Die Ratte, S. 80)

Диктумним компонентом у цьому прикладі є стан речей, що існує деякий суб’єкт «ти», об’єкт «ми» та «це», дія «видати щось», обставина часу «зараз». Модусний компонент виявляється у характері зв’язку цих диктумних складових через умовний спосіб, модальне дієслово «треба», заперечення, модальну частку «однак», модальне слово «імовірно».

Продовження цієї думки знаходимо у науковому здобутку В.В. Виноградова: кожному реченню властиве модальне значення як конструктивна ознака, тобто кожне речення містить вказівку на відношення до дійсності. Існування модальності зумовлено необхідністю відображення дійсності у певній формі висловлення, тобто наповнення інтонаційних схем тим чи іншим синтаксичним значенням [11, с. 53–87]. Н.Д. Арутюнова розвиває думки Ш. Баллі про диктум і модус у концепцію пропозиції як інваріанту комунікативного значення та пропозиційного ставлення як цільової площини висловлення [3, с. 106].

Слід зазначити, що серед усіх класифікацій видів модальності широке вживання набув поділ модальності на об’єктивну і суб’єктивну [1; 13; 19; 27]. Точкою відправлення розмежування модальності слугують засоби її вираження: об’єктивна модальність передається переважно дієслівним способом, проекцією суб’єктивної модальності у реченні є лексичні засоби її вираження – модальні слова. Розуміння необхідності такого виділення

видів модальності знаходимо у функціонально-семантичному підході [7; 9; 10; 12; 20; 25]. Центральним поняттям тут є семантичне поле. Поняття «поле» було запозичено з лексикології, де воно включає об’єднання слів, близьких за значенням [25, с. 122]. Модальне поле структуроване за окремими блоками, кожен з яких може мати різноманітні засоби вираження відношення до дійсності: можуть описувати його характер, ступінь осягнення або бажаності, або виступати у поєднанні. У межах кожного поля існують типові модальні схеми можливості, необхідності, умовності, імперативності тощо [8, с. 10]. Набір мовних засобів для вираження модальності визначає національні особливості її існування як категорії систем природних мов. Ідеться про лексичні, граматичні й фонетичні засоби вираження модальності. В системі німецької мови виокремлюють такі засоби вираження модальності, які належать до різних площин мови:

- 1) морфологічна – категорія способу;
- 2) площина словосполучень – сполучення з модальними дієсловами;
- 3) площина словосполучень – граматикалізовані ідіоматичні сполучення *haben + zu + Infinitiv, sein + zu + Infinitiv*;
- 4) площина морфологічної форми слів – транспозиція часових форм *Futurum I і II*;
- 5) площина лексичного значення слів – модальні слова [25, с. 122–123].

Значними для подальшого дослідження МС як засобів вираження суб’єктивної модальності у діалогічному дискурсі є висновки, що модальність, яка має психолінгвістичний статус, виявляє наявність двох планів – когнітивного і комунікативного. При цьому процес виокремлення певного модального значення у свідомості представлено у когнітивному аспекті, а втілення окресленого наміру належить до комунікативного плану. У процесі моделювання етапів виникнення мовленнєвого акту модальності надається місце між мотивацією і лінгвістичною побудовою висловлення [2, с. 10–21]. Модальні форми виступають засобами вираження комунікативної інтенції мовця у різних видах мовленнєвих актів [7, с. 11]. Тож модальність виникає у комунікації.

Для кращого розуміння комунікативного плану модальності доцільно звернутися до теорії мовлен-

невих актів. За Дж. Остіном, структура мовленнєвого акту є трирівневою: локутивний акт як факт вимовляння висловлення, іллокутивний акт – втілення певної дії у протилежність до власне акту вимовляння, перлокутивний акт – бажання здійснити вплив і отримати певний ефект від реалізації мовленнєвого акту [18, с. 86–88].

Приміром, у наступному дискурсивному фрагменті локутивним актом є промовляння відповідних звуків даного висловлювання. Іллокутивний акт реалізується у прояві асерції. Перлокутивний акт полягатиме у намірі переконати у великодушності певної дії, про яку йдеться.

(2) *Das ist wirklich außergewöhnlich großzügig*
(Це дійсно надзвичайно великодушно).

(Corte: Die Ratte, S. 114)

Ключовим для успішності мовленнєвого акту як складної єдності артикуляційних і ментальних дій виявляється саме іллокутивний акт. Основна мета мовця – донести свій намір до слухача, тому мовець має знайти такі засоби, які зроблять його намір явним [7, с. 141].

Інтенціональність є рисою дискурсу, яка позначає спрямованість на певний об'єкт зовнішнього світу і таким чином надає дії осмисленості, вона є необхідною умовою реалізації мовленнєвого акту. У широкому розумінні інтенція охоплює долокутивний рівень мовленнєвого акту, на якому має місце вибір необхідних характеристик спілкування для реалізації комунікативних цілей. У сучасних студіях це поняття вживається найчастіше у вузькому розумінні як намір мовця, іллокутивна ціль мовлення. При цьому інтенція відіграє роль своєрідного моста між іллокуцією і перлокуцією, адже остання містить намір мовця вплинути на співбесідника своєю мовленнєвою дією. За характером вираження у мовленнєвому акті інтенції поділяється на репрезентаційні, представлені власне пропозиційним змістом, і комунікативні, що зумовлюють мовленнєву комунікацію.

Мовець, продукуючи той чи інший іллокутивний акт з певним пропозиційним змістом, разом з тим виражає своє ставлення до останнього: чи то переконання, чи то намір, чи то бажання, або задоволення [22, с. 120]. І.М. Кобозева підкреслює, що головним засобом позначення інтенцій є предикати пропозиційного ставлення і їхні абстрактні

деривати, такі як думка, прагнення, бажання тощо [14, с. 33]. Про іллокутивну силу висловлення можуть сигналізувати, крім дієслів, прислівники, прислівникові звороти та фразеологізми. Додання до висловлення модального прислівника/модального слова змінює його іллокутивну силу. Таким чином, ми навіюємо, вселяємо ті чи інші почуття та ідеї, приводимо до висновку, передбачаємо хід подій, виражаємо намір, даємо обіцянку тощо [18, с. 71–72].

У наступному прикладі окрім констатації факту, що Нік розповів жарт неналежним чином, він додає також свій сумнів щодо цього.

(3) Richard: *Guter Witz, herrlicher Witz.* (Річард: Гарний жарт, прекрасний жарт)

(Corte: Die Ratte, S. 135).

Nick: *Ich habe ihn vielleicht nicht so gut erzdhlt.*
(Нік: Я його мабуть не так добре розповів).

Належачи до неререферентних слів через їхню властивість передавати інформацію суто прагматичної, а не денотативної природи, модальні слова є індикаторами інтенцій мовця. Через те, що такі слова мають знижену комунікативну значущість, їх слід віднести до засобів імпліцитної передачі інформації, які відображають епістемічні або аксіологічні оцінки мовцем стану речей, що знаходять вираження у пропозиції, або окремих аспектів мовленнєвого акту [14, с. 63–69].

Ш. Баллі поділяє операції мислення, тобто модальне оформлення висловлення на судження про факт (що належить до розуму), судження про цінність факту (площина почуття), виявлення волі (волітивний вимір) [4, с. 43]. У логічній класифікації модальності, яку перенесено на концепцію інтенціональності, виділяють епістемічну (емпіричні знання), докзастичну (віра), алетичну (можливість/неможливість істинності змісту пропозиції), аксіологічну (оціночний та емотивний компонент) і деонтичну (можливість, обов'язок, право) модальність [23, с. 62]. Згідно із зазначеними вище даними, епістемічна, докзастична і алетична модальність втілюється у асертивних типах пропозиційних ставлень, деонтична – у волітивних, аксіологічна – у емотивних [6, с. 31–32]. Отже, у нашому дослідженні ми користуємося саме цією класифікацією:

1) асертивні модальні слова:

(4) *Da wäre im Bedarfsfall ein Hebel für uns, eventuell (Тоді для нас була б у разі потреби якась підпора, можливо).*

(Dorst: Herr Paul, S. 125)

(5) *Ja, das können Sie verlangen, selbstverständlich (Так, це Ви можете вимагати, зрозуміло).*

(Dorst: Herr Paul, S. 107)

2) волітивні модальні слова:

(6) *Aber in diesem Fall muss ich Sie wirklich bitten – (Але у цьому випадку я дійсно повинен попросити –).*

(Dorst: Herr Paul, S. 105)

3) емотивні модальні слова:

(7) *Ich kann mich jetzt leider gar nicht um Sie kümmern (Я зовсім не можу, на жаль, зараз про Вас потурбуватися).*

(Dorst: Herr Paul, S. 105)

(8) *Ich gehe jetzt besser (Я краще зараз піду).*

(Harbeke: Der Himmel ist weiß, S. 207)

Дж. Остін наголошує на тому, що у процесі мовленнєвої діяльності комуніканти часто почувають потребу до вираження емоцій і своїх ставлень. І через те, що іншим людям складно розпізнати наші почуття та бажання, зазвичай ми потребуємо повідомити про свій внутрішній стан, що призводить до вживання перформативних конструкцій [18, с. 73]. Оскільки модальні слова є маркерами таких ставлень, ми робимо висновок про їх іллокутивну природу.

Серед прагматичних різновидів висловлення виявляється можливим також розподілити їх на референтні дескрипції, що апелюють до реального стану речей, і нереферентні дескрипції, які належать до бажаних або передбачуваних, але не фактичних ситуацій [17, с. 153].

Отже, модальність – це категорія, яка співіснує з предикативністю, виражає відношення змісту висловлювання до речей у дійсності і є комбінацією лінгвокогнітивних (породження думки, почуття, спонуки, вибір схеми і семантичних засобів висловлювання) і прагматичних (вираз засобів висловлення з певною інтенцією) процесів; її багатомірна палітра засобів вираження утворює функціонально-семантичне поле, елементи якого належать до об'єктивної і суб'єктивної модальності. Останню у мовленні репрезентують переважно модальні слова, які поділяються за типами пропозиційних

ставлень та виявляються маркерами іллокутивної сили висловлення. У перспективі дослідження доцільно буде розглянути модальні слова у якості маркерів іллокутивної сили висловлювання з опорою на їх вищезазначену класифікацію згідно з типами модальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов Б.А. Теоретическая грамматика немецкого языка. Сопоставительная типология немецкого и русского языков : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Б.А. Абрамов; под ред. Н.Н. Семенюк, О.А. Радченко, Л.И. Гришасовой. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 286 с.
2. Арама Б.Е. Психолингвистический аспект категории модальности : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 “Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика” / Арама Б.Е. – М., 1995. – 23 с.
3. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Арутюнова Н.Д. – М. : Наука, 1988. – 338 с.
4. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1955. – 416 с.
5. Безугла Л.Р. Вербализация имплицитных смыслов у немецкомовном диалогичному дискурсі : монографія / Безугла Л.Р. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 332 с.
6. Безугла Л.Р. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі : монографія / Л.Р. Безугла, І.О. Романченко. – Харків : ФОП Лисенко І.Б., 2013. – 182 с.
7. Беляева Е.И. Прагматика модальности / Беляева Е.И. // Функциональные, типологические и лингводидактические аспекты исследования модальности : тезисы докладов конференции; [ред. кол. Л.А. Бирюлин, А.В. Бондарко]. – Иркутск, 1990. – 128 с.
8. Бирюлин Л.А. Основные типы модальных значений, выделяемых в лингвистической литературе / Л.А. Бирюлин, Е.Е. Корди // Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность. – Л. : Наука, 1990. – С. 67–71.
9. Бондарко А.В. К истолкованию семантики модальности / Бондарко А.В. // Язык, литература, эпос (К 100-летию со дня рождения акад. В.М. Жирмунского). – СПб. : Наука, 2001. – С. 34–40.
10. Ваулина С.С. Языковая модальность как функционально-семантическая категория (диахронический аспект) / Ваулина С.С. – Калининград, 1993. – 71 с.
11. Виноградов В.В. О категории модальности и модальных словах в русском языке / Виноградов В.В. // Труды Ин-та русского языка. – М. – Т. 2. – 1950. – С. 53–87.
12. Ильиш Б.А. Современный английский язык. Теоретичес-

- кий курс / Ильиш Б.А. – М. : Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1948. – 347 с. 13. Касевич В.Б. Семантика, синтаксис, морфология / В.Б. Касевич. – М. : Наука, 1988. – 309 с. 14. Кобозева И.М. Категории интенциональности и когнитивности в современной лингвистике: учеб. пособие [Электронный ресурс] / Кобозева И.М. – Режим доступа : http://rspu.edu.ru/rspu/resources/for_linguists/kobozeva/koboz_ucheb_posob.doc. 15. Лингвистический энциклопедический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://tapemark.narod.ru/les/303b.html>. 16. Медова А.А. К проблеме бытования понятия «модальность» в современном гуманитарном и философском знании / Медова А.А. // Вестник Том. гос. ун-та. – 2012. – 356. – С. 53–57. 17. Мельчук И.А. Курс общей морфологии. Том II / И.А. Мельчук ; пер. с фр. – Москва – Вена : «Языки русской культуры», Венский славистический альманах, 1988. – 544 с. 18. Остин Дж.Л. Слово как действие / Дж.Л. Остин ; пер. с англ. А.А. Медниковой // Новое в зарубежной лингвистике. – 1986. – Вып. 17: [Теория речевых актов]. – С. 22–130. 19. Панфилов В.З. Роль модальности в конструировании предложения и суждения / Панфилов В.З. // Вопросы языкознания. – 1977. – № 4. – С. 37–48. 20. Петров Н.Е. О содержании и объеме языковой модальности / Петров Н.Е. – Новосибирск : Наука, 1982. – 160 с. 21. Стросон П.Ф. Намерение и конвенция в речевых актах / Стросон П.Ф. // Новое в зарубежной лингвистике. – 1986. – Вып. 17. – С. 130–150. 22. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика / Сусов И.П. – Винница : Нова книга, 2009. – 272 с. 23. Таривердиева М.А. Интерпретация действий в высказывании: имплицативные возможности модальных структур / Таривердиева М.А. // Изв. АН. Сер. лит. и языка. – 1992. – Т. 51. – № 4. – С. 62–66. 27. Helbig G. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / G. Helbig, J. Buscha. – 17. Aufl. – Leipzig; Berlin; München : Langenscheidt, 1991. – 732 S. 28. Moskalskaja O.I. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache (Москальская О.И. Теоретическая грамматика современного немецкого языка) : учебник для студ. высш. учеб. заведений / О.И. Moskalskaja. – М. : Издат. центр «Академия», 2004. – 352 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Corte J. del Die Ratte // Spectaculum. – Fr. am Main : Suhrkamp Verlag. Bd. 58: Sieben moderne Theaterstücke. – 1994. – 306 S. 2. Dorst T. Herr Paul // Spectaculum. – Fr. am Main : Suhrkamp Verlag. Bd. 58: Sieben moderne Theaterstücke. – 1994. – 306 S. 3. Harbeke S. Der Himmel ist weiß // Theater: Aktuelle Stücke 13. – Fr. am Main: Fischer Taschenbuch Verlag. – 2003. – 592 S.

**ПРИЙОМИ ТА ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДИРЕКТИВНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ СТРАТЕГІЇ СУДДІ
В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ**

О.О. Кобзева (Харків)

Статтю присвячено аналізу специфіки реалізації директивної мовленнєвої стратегії, використовуваної суддею в американському судовому засіданні. Вивчення автентичних скриптів таких засідань дозволило виокремити ті висловлення судді, метою яких є спонукання до невербальної дії, та визначити тактику директивної мовленнєвої стратегії як спонукальну. З'ясування особливостей тактичних засобів засвідчило наявність у межах цієї тактики двох прийомів – жорсткого та нежорсткого спонукання, з характерним для кожного набором мовних і мовленнєвих засобів. Результати дослідження засвідчили, що до особливостей мовлення судді належить використання прийому жорсткого спонукання, що узгоджується з рольовими правами цього учасника, але виходить за межі загальної лінгвокультурної норми.

Ключові слова: американський судовий дискурс, жорстке/нежорстке спонукання, засіб, прийом, стратегія, суддя, тактика.

Кобзева Е.А. Приемы и средства реализации директивной речевой стратегии судьи в американском судебном заседании. Статья посвящена анализу специфики реализации директивной речевой стратегии, используемой судьей в американском судебном заседании. Изучение аутентичных скриптов таких заседаний позволило выделить те высказывания судьи, целью которых является побуждение к невербальному действию, и определить тактику директивной речевой стратегии как побудительную. Выявление особенностей тактических средств засвидетельствовало наличие в пределах этой тактики двух приемов: жесткого и нежесткого побуждения, с характерным для каждого набором языковых и речевых средств. Результаты исследования засвидетельствовали, что к особенностям речи судьи принадлежит использование приема жесткого побуждения, которое согласовывается с ролевыми правами этого участника, но выходит за пределы общей лингвокультурной нормы.

Ключевые слова: американский судебный дискурс, жесткое и нежесткое побуждение, прием, способ, стратегия, судья, тактика.

Kobzeva O.O. Judge's Directive Speech Strategy Methods and Means in American Trial. The article deals with the specific features in realization of directive speech strategy used by judge during the trial in American court. This study of authentic scripts of sittings gave the opportunity to single out those utterances of judge, the aim of which is inducement to the un verbal action and to define the tactic of directive speech strategy as urging. The study into the nature of tactic means testified a presence of two tactical methods within this tactic: strict and soft inducement. Research results have shown that the usage of strict inducement means in related to the of judge's speech activity corresponds to his role rights, but lies beyond the scope of general of language cultural norm.

Key words: American courtroom discourse, judge, means, strategy, strict and soft inducement, tactics.

До актуальних дискурсологічних проблем належать, з одного боку, дослідження особистостей спілкування у правовій сфері, а з іншого боку, розвідки у царині стратегічного аспекту розумово-комунікативної взаємодії індивідів. На перетині цих важливих напрямів дискурсологічного аналізу

постає завдання виявлення та вивчення стратегій і тактик юридичного, зокрема, судового дискурсу, яке вирішується у низці сучасних праць на матеріалі різних мов [1; 11]. Але вивчення досвіду цих студій разом із аналізом юридичної наукової літератури демонструє певне протиріччя: хоча голову-

ючу роль у судовому засіданні має суддя [3; 7], мовознавчі дослідження акцентують стратегії та тактики інших учасників, а саме: адвокатів і прокурорів. Намагання усунути це протиріччя й доповнити досить фрагментарний аналіз вербалізованої розумово-комунікативної діяльності судді під час судового засідання, у нашому дослідженні визначило поставлену мету – аналіз стратегій та тактик судді в американському судовому дискурсі.

Дослідження проводиться на автентичному матеріалі – скриптах реальних судових засідань, розміщених на спеціальних сайтах або сайтах окремих судів (див. докладніше [4]).

Систематизація теоретичного досвіду дозволила визначити глобальну та локальні стратегії судді [5]. До останніх, згідно наших даних, належить стратегія розпорядження.

Виходячи з того, що суддя керує як власне судовим процесом, так і процесом комунікації як його втіленням, мовленнєві стратегії локальної стратегії розпорядження вважаємо за доцільне розподілити на комунікативну, спрямовану на організацію власне судового процесу, та метакомунікативну, зорієнтовану на організацію комунікації в його межах. Оскільки суддя забезпечує важливе керівництво в стимулюванні перебігу судового процесу, комунікативна мовленнєва стратегія кореспондує з розпорядженням, тому в межах мовленнєвої стратегії ЛСР наявні *комунікативна (директивна) та метакомунікативна мовленнєві стратегії*. Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що кожна з них реалізується низкою тактик або ж однією тактикою.

Комунікативна (директивна) мовленнєва стратегія репрезентована лише однією тактикою, а саме тактикою спонукання. Ця тактика, спрямована на спонукання адресата до виконання певної дії, реалізується *прийомами жорсткого та нежорсткого спонукання*.

Приєм жорсткого спонукання, пряме та категоричне волевиявлення адресанта до дії, яку має виконати адресат, передбачає використання прямих директивів такого прагмасемантичного типу як наказ, який передбачає обов'язковість виконання дії, до якої спонукають слухача, тобто в останнього немає вибору – здійснювати дію чи ні. Отже накази вживаються в певних комунікативних ситуаціях, зокрема, відповідно до посадових повно-

важень, суддя має право висловлювати накази в процесі судового засідання.

Засобами наказу як *прийому жорсткого спонукання* виступають *прості спонукальні речення, розповідні речення*, до складу яких входять дієслова із семантикою спонукання та модальні дієслова у стверджувальній (заперечній) формі; *складні (складносурядні та складнопідрядні) речення з різними видами зв'язку, номінативні та неповні речення*.

Розглянемо послідовно усі ці засоби, зареєстровані в нашому дослідницькому корпусі:

- *прості спонукальні речення* дієсловом у стверджувальній формі (приклад 1) або у заперечній формі (приклад 2):

(1) “*Call your next witness.*” (Case № 6:01-cr-134-Orl-31DAB, p. 10/644);

(2) “*And don't go slowly for the benefit of only the court*” (Case № 11 CV 1279, p. 26).

- *прості спонукальні речення* мають непоширену (приклад 3) або поширену структуру (приклад 4):

(3) “*Counsel, reiterate it!*” (Case № 04-CV-1067-REB-CBS);

(4) “*Further business by the defense, Mr. Wesoky*” . (Case № 04-CV-1068-REB-CBS).

- *прості розповідні речення* з дієсловами спонукальної семантики і модальними дієсловами (у заперечній формі), наприклад:

(5) “*We will go forward with it momentarily, but in the intervals I would urge that you at least consider what I've said*” (Case № 98-055911, p. 17);

- *to be supposed*, це дієслово дозволяє уникати вживання лексем з більш сильним значенням облігаторності:

(6) “*You are supposed to do it.*” (Case № 04-CV-1067, p. 26871, c. 148);

Представляючи дію, до якої суддя спонукає іншого учасника судового засідання, не як свою особисту вимогу, а як загальноприйнятну норму, суддя тим самим знижує директивність свого висловлювання. Подібна імперсоналізація є одним із найважливіших тактичних прийомів у процесі судової комунікації.

Серед *модальних дієслів* у заперечній формі, які виражають жорстке спонукання, найбільш вжи-

ваними виявились такі:

- *may not*;
- (7) “*You may not discuss this case, this trial, these claims, these parties with anyone, period.*” (Case № 04 Civ. 9194, 11.05 с. 64);
- *must not*;
- (8) “*You must follow the law...*” (Case № CR 10-223, p. 69).
  - складні (складносурядні та складноід-рядні) речення з різними видами зв’язку, що містять спонукальні елементи, наприклад:
- (9) “*Mr. Brennan, don’t tell the court what you were told, otherwise I react to the objection first before you proceed.*” (Case № 98 Cr. 1023, p. 46).
  - *безполучникові складносурядні речення:*
- (10) “*I urge the parties to do that, because I believe both counsel are expert in this area and certainly far more expert than I.*” (Case № 98-055911, p. 17);
- (11) “*Speak into the mike so everybody can hear you.*” (Case № 6:01-cr-134-Orl-31DAB, p. 5/639).
- (12) “*This is not a deposition, this is a trial in Federal Court, stop it. Do you understand?*” (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 75 /762).

У межах прийому *жорсткого спонування* засоби наказу також подані *нестандартними синтаксичними структурами*, а саме: *номінативними реченнями та неповними реченнями*. Розглянемо послідовно вживання цих структур як засобів прийому жорсткого спонування

- *номінативні речення;*

У лінгвістичних розвідках встановлено, що директивна функція є характерною для називних або номінативних речень англійської мови, де експліцитного вираження дістає: 1) агент дії; 2) (номіналізована) дія; 3) об’єкт дії; 4) локатив дії; 5) інструмент дії; 6) умовний сигнал до дії, з яких найбільш частотними в межах директивної тактики є об’єкт дії, як у прикладі (13), або умовний сигнал до дії, як у прикладі (14):

- (13) “*Government’s first witness.*” (Case No. 05-CR-162, p. 20);
- (14) “*Cross examination.*” (Case No. 05-CR-162, p. 46);
  - *неповні речення*. Ці синтаксичні структури є еліптичними, оскільки являють собою неповну

форму стандартного спонукального речення, наприклад:

- (15) “*Anything from the defense, Mrs. Kuchler? MS. KUCHLER: Yes, Judge..*” (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 55 / 742).

Нежорстке спонування як прийом директивної тактики кореспондує з менш категоричним та/або непрямим волевиявленням. Цей прийом має ширший потенціал вербального втілення та спирається на реалізацію двох груп засобів, а саме: (1) *наказу, що містить маркери мітигації*, (2) *інших спонукальних висловлень* (прохань, пропозицій тощо).

Розглянемо детальніше ці групи засобів, зареєстрованих у корпусі ілюстративного матеріалу:

- *висловлення наказу, що містять маркери мітигації;*

Визначаючи мітигацію як пониження інтенсивності іллокутивної сили висловлювання, що зумовлене певними соціальними параметрами мовленнєвого контакту: нормами і правилами, що врегульовують мовленнєву поведінку комунікантів, забезпечуючи при цьому успішність та ефективність реалізації інтенцій у спілкуванні [6], автори чисельних досліджень описують її маркери [8; 9; 12 та ін.]. Пом’якшення (mitigation) є найважливішим засобом взаємодії в процесі комунікації (‘basic interactive dimension’ of spoken language’) [10, с. 25]. Аналіз засобів мітигації у мовленні судді з метою пом’якшення спонування засвідчив, що вони охоплюють дві групи.

До *першої* групи належать одиниці, орієнтовані на мовця (*I think / I suppose / I am wondering*), мінімізатори (*just a second, a spot, a little, a bit*), маркери ввічливості (*please, kindly, thank you*), лексичні заповнювачі пауз (*well, now well, so*), модальні модифікатори із значенням сумніву, жалю (*I’m afraid, maybe, perhaps, probably*); до *другої* групи – спонування у формі питального речення з прямим порядком слів та інверсивного питального з модальними дієсловами (окрім *must*), кінцеві формативи, використовувані для підтвердження згоди співрозмовника і взаєморозуміння (*right, will you, would you*) або одиниці, орієнтовані на слухача (*Do you think / Would you mind*), використання минулого або майбутнього часу замість теперішнього, використання пасивного ста-

ну, питальні речення фразеологізованої структури (Why don't+ Pr+ Inf; Why not +Inf; What do/would/you say+ Pr/N+ V...) [2].

Розглянемо усі ці маркери детальніше:

- *лексико-синтаксичні модифікатори* (*I think / I suppose / I guess / I believe* та ін.) служать важливим засобом зниження прямолінійності висловлювання, з їх допомогою суддя суб'єктивує свою думку і оцінку. Найбільш поширеними у мовленні судді є вирази з дієсловом *think*, наприклад: (16) "*I think what we have to do at this point is assess.*" (Case № CR 10-223, p. 50).

- *мінімізатори* (*little, a little, a bit, small*) зменшують «ціну» послуги або скоєної на користь мовця дії, зменшують «загрозу» і таким чином знижують ступінь впливу на адресата. Аналіз фактичного матеріалу засвідчує поодинокі випадки використання мінімізаторів. Так, наприклад:

(17) "*And then I need you to just slow down a little bit and give him a chance to finish his question before you start your answer.*" (Case № CR 10-223, p. 167).

- *маркери ввічливості*, наявні тоді, коли адресант все ж таки використовує імператив, але він пом'якшується модифікаторами одним чи декількома, наприклад:

(18) "*Please be seated.*" (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 3 / 690).

(19) "*Go ahead, please.*" (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 37 / 724).

(20) "...*please do so. And it appears that you are. Thank you.*" (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 52 / 739).

Важливо відзначити, що *please* в англійській мові не вважається ефективним модифікатором імперативу. Ефект пом'якшення спонування досягається тільки в комбінації *please* з іншими засобами (у питальних речень в поєднанні з *could* або *would*); вживання на початку пропозиції слова *please* посилює прохання [6, с. 118], що характерне й для мовлення судді, наприклад:

(21) "*Ladies and gentlemen, please be patient with us. We shall not be long.*" (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 37 / 724).

- *модальні модифікатори із значенням сумніву, жалю*. Серед модальних модифікаторів виділяється також група одиниць із значенням сум-

ніву, імовірності, жалю: *I'm afraid, maybe, perhaps, probably, possibly*. Їх вживання у висловленнях, що спонукають до дії, вносить частку сумніву в можливість (у проханні) або необхідності (в пораді) реалізації спонукальної дії. Наведемо приклади використання модальних модифікаторів у суддівському мовленні:

(22) "*I doubt you can*" (Case № 11 Civ. 1279 (ALC, p. 19);

- *спонування у формі питального речення з прямим порядком слів та інверсивного питального з модальними дієсловами* (окрім *must*),

Для цього використовуються різні мовні засоби: оформлення директиву у вигляді питання, що надає висловлюванню опосередкованості та опціональності, використання модальних дієслів зі значенням можливості і наміри (*can/will*), використання модальних дієслів в умовному способі (*could/would*), апелювання до бажання адресата проявляється також у моделях *would you like/would you mind*:

(23) "*Would you like to have your pro hac withdrawn or would you like to learn the rules*" (Case № 11 Civ. 1279 (ALC), p. 22).

Маркери модальності можуть виконувати як функцію пом'якшення (*downgraders*), так і посилення (*upgraders*), але цілком очевидно, що лише перші виконують роль мітигаторів, наприклад:

(24) "*Would you simply show the jury back into the courtroom, please?*" (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 154 / 841).

У цьому прикладі простежуємо використання двох модифікаторів пом'якшення (модифікатор, що спрямований на іншого учасника судового процесу (*would*) і маркер ввічливості (*please*).

- *кінцеві формативи*, використовувані для підтвердження згоди співрозмовника і взаєморозуміння. (*will you, would you, could you, right, all right, OK*).

(25) "*THE COURT: Okay. Thank you, sir.*" (Case № 05-CV-00429, p. 23).

- *майбутній час дієслова замість теперішнього*, використовуваний як засіб пом'якшення прохання:

(26) "*Here is what you are going to do. You are going to read them at defense counsel's office. No notes can be taken. You will print out what*

you want to print out page by page only for who you are entitled to the information on...” (Case № 11 Civ. 1279 (ALC), p. 16).

- пасивний стан дієслова дозволяє представити дію не як порушення правил, вчинене адресатом, а як положення, в якому він з якихось причин опинився у висловлюваннях типу “*It has to be moved / It should be done*” пасивний стан дозволяє представити очікувану від адресата дію не як його обов’язок, а як загальноприйняте правило, подати спонукання не як дію, яку повинен здійснити адресат, а як таку, що буде здійснена незалежно від нього, наприклад:

(27) “*Ladies and gentlemen, the last portion of the witness’s answer is stricken and may not be regarded or considered by you as evidence. You are so instructed. Thank you.*” (Case № 04-CV-1067-REB-CBS day 4, p. 167 / 854).

- питальні речення фразеологізованої структури зреалізуються у контексті мовленевих актів спонукання неімперативного характеру (прохання, пропозиції, запрошення) [12]. Причому у мовленні судді відсутність інтерогативної функції в цих мовних одиницях сигналізує крапка замість знаку питання:

(28) “*Why don’t you read it into the record, exactly what’s on the screen.*” (Case № CR 10-223, p. 43).

Розглянемо другий засіб спонукальних висловлень, що належать не до прагмасемантичного типу наказу, а являють собою прохання, пропозиції, подані:

- імперативними висловленнями, наприклад:

(29) “*Explain me, please.*” (Case № 04-CV-1067-REB-CBS, p. 37 / 724).

- декларативними висловленнями;

(30) “*I wanted to bring that to your attention and allow you to respond and have the opportunity for record .*” (Case № 04-CV-1067-REB-CBS day 4, p. 144 / 831).

У порадах або пропозиціях, як типово використовуваним засобом є дієслово *should*, наприклад:

(32) “*You should only say if there’s some other resolution. ...*” (Case № 11 Civ. 3605 (JSR), p. 16).

Одиниці модальності виступають як найважливіший засіб мови, який допомагає досягти стратегічних і тактичних цілей: уникнути прямого во-

левіявлення мовця, передати його в непрямій формі; висловити невпевненість у можливості здійснення названої дії, підкреслюючи таким чином сумнів у реальності її реалізації; надати можливість адресату не здійснювати її тощо Це, перш за все, система модальних дієслів – *can, could, may, might, must, ought to, will, would, shall, should*, а також низка квазімодальних дієслів – *have (got) to, need to, had better*. Дослідники пропонують також включати в набір лінгвістичних елементів, що виражають модальність, вирази типу *be able to, be going to*, модальні прикметники і прислівники (*necessary / necessarily, probable / probably, possible / possibly, presumably, definitely, certain / certainly, advisable, perhaps, maybe*) і деякі вступні конструкції (*parentheticals*), як, наприклад, *I think, I believe, I’m sure* [13]. У суддівському мовленні широко використовується увесь спектр вище зазначених мовних засобів, так, наприклад:

(33) “*You may answer that question if you recall it and can answer it.*” (Case № 04-CV-1067-REB-CBS day 4, p. 18 / 705);

(34) “*Well, you know, as I said, maybe there was some misunderstanding of what my ruling was. But I thought I had made it clear that what these other players did as it related to their involvement.*” (Case № CR 10-223, p. 39).

Отже, модальність відіграє важливу роль у процесі висловлювання прохання, і зреалізовується за допомогою різноманітних мовних засобів.

Отже, викладене дає підстави дійти висновку, що прийоми жорсткого та нежорсткого спонукання у межах директивної мовленнєвої стратегії локальної стратегії розпорядження, залучають як типові для англomовного спілкування засоби, так і специфічні для суддівського мовлення. Останні представлені засобами прийому жорсткого спонукання, які виходять за межі загальноприйнятої мовленнєвої форми, але цілком укладаються у стандарти мовленнєвої взаємодії в судовій залі та кореспондують з правами, що їх надає комунікантові роль судді.

Перспективною дослідження є аналіз реалізацій суддею директивної мовленнєвої стратегії в різних комунікативних ситуаціях, що наявні у судовому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов В.М. Риторика и право / В.М. Баранов, А.С. Александров, Н.Д. Голев // Юрислингвистика-3 : Проблемы юрислингвистической экспертизы : [межвуз. сб. науч. тр.] ; [под ред. Н.Д. Голева]. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2002. – С. 113–124.
2. Вакуленко Т.А. Структурно-семантические и коммуникативно-прагматические особенности вопросительных предложений фразеологизированной структуры в современном английском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Вакуленко Татьяна Александровна. – К., 1992. – 206 с.
3. Дубровская Т.В. Судебный дискурс : речевое поведение судьи : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Т.В. Дубровская. – Саратов, 2009. – 26 с.
4. Кобзева О.О. Процедури та методики формування корпусу вибірки для аналізу стратегій та тактик американського судового дискурсу / О.О. Кобзева // Наукові записки Кіровоград. держ. пед. ун-ту. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2014. – Вип. № 130. – С. 271–275.
5. Кобзева О.О. Типологія стратегій судді в американському судовому дискурсі / О.О. Кобзева // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. – 2012. – № 1022. – С. 64–68.
6. Ларина Т.В. Категория вежливости в английской и русской коммуникативных культурах : [монография] / Т.В. Ларина. – М. : РУДН, 2003. – 315 с.
7. Пономарьова Л.В. Стратегії і тактики мовлення судді в судово-процесуальному дискурсі / Л.В. Пономарьова // Теоретична і дидактична філологія : [зб. наук. праць]. – Переяслав-Хмельницький : СКД, 2010. – Вип. 8. – С. 306–314.
8. Тахатарова С.С. Категория коммуникативного смягчения : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Общее языкознание» / С.С. Тахатарова. – Волгоград, 2010. – 28 с.
9. Ярхо А.В. Комунікативна стратегія невпевненості в сучасному англомовному діалогічному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / А.В. Ярхо. – Харків, 2004. – 20 с.
10. Brown P. Politeness: Some Universals in Language Usage / P. Brown, S. Levinson. – Cambridge : CUP, 1987. – 345 p.
11. Gibbons J. Forensic Linguistics. An introduction to language in the justice system / John Gibbons. – UK : Blackwell publishing, 2003. – 348 p.
12. Lyons J. Semantics / J. Lyons. – Cambridge, 1977. – Vol. 2. (XIV). – P. 374–377.
13. Wunderlich D. Methodological Remarks on Speech Act Theory / D. Wunderlich // Speech Act Theory and Pragmatics. – [Ed. J. Searle, F. Kiefer, M. Bierwisch]. – Dordrecht, Boston, London : Reidel, 1980. – P. 291–312.

**КОМУНІКАТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ
НЕОДНОЗНАЧНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ
В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

О.П. Нагорна (Київ)

Статтю присвячено дослідженню комунікативно-функціональної ролі неоднозначних висловлень в англomовному діалогічному дискурсі. Проаналізовано особливості застосування неоднозначних висловлень з позиції мовця. Описано типи неоднозначності висловлень, яка в залежності від передбачуваного перлокутивного ефекту у свідомості мовця, може бути як навмисною, так і випадковою. Розглянуто механізм інтерпретації неоднозначних висловлень з боку слухача.

Ключові слова: діалогічний дискурс, інтерпретація висловлень, комунікативна ціль, неоднозначність.

Нагорная Е.П. Коммуникативно-функциональная роль двусмысленных высказываний в английском диалогическом дискурсе. Статья посвящается исследованию коммуникативно-функциональной роли неоднозначных высказываний в современном английском дискурсе. Проанализированы особенности употребления двусмысленных высказываний с позиции говорящего. Описаны типы неоднозначности высказываний, которая в зависимости от предусмотренного перлокутивного эффекта в сознании говорящего, может быть как преднамеренной, так и случайной. Рассмотрен механизм интерпретации двусмысленных высказываний со стороны слушающего.

Ключевые слова: двусмысленность, диалогический дискурс, интерпретация высказываний, коммуникативная цель.

Nahorna O.P. Communicative-functional role of ambiguous utterances in English dialogical discourse. The article is devoted to the research of communicative-functional role of ambiguous utterances in English dialogical discourse. The specificities of the use of ambiguous utterances by the speaker are analysed. The article deals with the types of ambiguity that depends on the clear perlocutionary effect in the speaker's mind and can be either strategic or genuine. The mechanism of interpretation of ambiguous utterances by the hearer is discussed.

Key words: ambiguity, communicative goal, dialogical discourse, interpretation of utterances.

В руслі сучасної дискурсивної парадигми лінгвістичного знання актуальним є аналіз особливостей функціонування неоднозначних висловлень в ході безпосередньої мовленнєвої інтеракції. Важливим є усвідомлення того факту, що комунікативний процес не є одностороннім, а отже і вивчення явища неоднозначності стає значущим лише в тому разі, якщо розглядається з позиції обох суб'єктів спілкування – мовця і адресата.

Актуальність зазначеної теми статті визнається тим, що аналіз створення та розуміння неоднозначних висловлень учасниками комунікації дає змогу передбачити варіанти людської поведінки у процесі мовленнєвої інтеракції. В якості об'єкта дослідження виступають висловлення,

які мають неоднозначну контекстуальну інтерпретацію. Предметом дослідження є комунікативно-функціональне призначення неоднозначних висловлень в англomовному діалогічному дискурсі.

Метою даної роботи є виявлення механізму виникнення неоднозначності мовних одиниць на прагматичному рівні та їх застосування в англomовному дискурсі. Із поставленої мети витікають наступні цілі дослідження: а) пояснити причини вживання неоднозначних висловлень мовцем; в) проаналізувати особливості інтерпретації неоднозначних висловлень слухачем.

Матеріалом для проведення дослідження стали фрагменти діалогічного дискурсу з англomов-

них художніх фільмів, які містили неоднозначні висловлення мовця.

В процесі вивчення неоднозначності висловлень постає необхідність розмежування значення речення та значення висловлення як мовленнєвого акту, адже можливість виникнення множини нових значень у висловленні забезпечується двома факторами: 1) інвентарем лексичних та синтаксичних засобів системи мови; 2) варіативністю вибору іллокутивної сили висловлення. Якщо розглядати іллокутивну силу як прагматичне значення висловлення і враховувати той факт, що висловлення не завжди обмежується одним іллокутивним актом, то можна стверджувати, що неоднозначність висловлення виникає і на прагматичному рівні [8, с. 95].

Приріст кількості іллокутивних сил в межах одного мовленнєвого акту зумовлюється низкою причин. Висловлення є носієм двох типів інформації: об'єктивної, яка передає певний стан речей, та суб'єктивної, яка відображає ставлення мовця до змісту висловлення [1, с. 254]. Іншими словами, для аналізу висловлення важливо враховувати не лише ставлення між мовними знаками (семантичний рівень), але і ставлення до них самого мовця (прагматичний рівень). У діалогічному дискурсі висловлення як мовленнєвий акт може обростати додатковими значеннями, а отже набувати більш ніж одну іллокутивну силу під впливом суб'єктивних факторів.

Наразі можна стверджувати, що вивчення проблеми неоднозначності висловлень у прагматичному аспекті розпочалося із усвідомлення існування непрямих мовленнєвих актів [6]. Певною мірою непрямі та неоднозначні висловлення є суміжними, але не тотожними поняттями, оскільки між ними існує принципова відмінність. Непрямі мовленнєві акти мають одну іллокутивну силу, яка не відповідає буквальному змісту висловлення, в той час, як у неоднозначних висловленнях співіснують декілька іллокутивних сил, причому слухач самостійно визначає, яка з них є ситуативно релевантною, і в такий спосіб сам встановлює значення висловлення [9, с. 95].

Вивчення метафоричних, іронічних висловлень та натяків є ще одним стимулом для осмислення неоднозначності на прагматичному рівні, адже такі

висловлення передають подвійне значення, а саме буквальне значення речення та непряме значення, яке імплікується мовцем, при чому ці значення можуть суперечити одне одному [6, с. 56]. Розглянемо такий приклад:

(1) *Ramona: Don't try to deny it. He's a remarkable man, but you have to let him go.*

Penny: Oh, gee, okay.

Ramona: I know it's hard, but he's a gift to the whole world, and we can't be selfish.

Penny: Yeah, he's a gift all right. (She smiles ironically). (The Big Bang Theory, episode 7, 16 min.)

У наведеному фрагменті Рамона та Пенні обговорюють знайомого чоловіка. Рамона стверджує, що він є видатною людиною, подарунком для всього світу і тому не можна бути егоїстичним по відношенню до нього. Пенні дотримується протилежної точки зору, але знаходить відкрите вираження своєї думки недоречним. Тому вона погоджується з Рамоною, але робить це в іронічній формі, що видно з її штучної посмішки в цьому епізоді фільму. Отже, її висловлення є двозначним, оскільки формально воно позитивне, але прагматично – негативне.

Існує погляд, що неоднозначність – це не наслідок співіснування у висловленні декількох логічних структур, а здатність висловлення проявляти різні значення залежно від контексту. Зокрема, функцію прояснення іллокутивної сили висловлення виконують умови, за яких створюється висловлення, інакше прагматичний контекст [5, с. 180].

Примноження значень висловлення може бути як свідомою, так і несвідомою дією мовця, що дає підстави для виділення двох типів неоднозначності: **навмисної** та **випадкової**. Навмисна неоднозначність є результатом спланованих дій, які можуть бути націленими як на досягнення власних комунікативних цілей, так і на створення взаємовигідних умов спілкування. Стратегічна цінність навмисно застосованих неоднозначних висловлень полягає в тому, що, залишаючи їх іллокутивну силу нероз'ясненою, мовець надає слухачеві можливість самостійно визначити її, і при цьому позбавляє себе відповідальності за значення висловлення [4, с. 25].

Поява навмисної неоднозначності в дискурсі комунікантів може зумовлюватись потребою за-

інтригувати співрозмовника, ввести в оману, мати непередбачуваний перлокутивний ефект, який тісно пов'язаний з Принципом Зацікавленості (Interest Principle) в термінах Ліча [4, с. 146]. Неоднозначні висловлення за певних обставин дозволяють зробити процес спілкування захоплюючим як для мовця, так і для слухача [4, с. 79]. Дотримання Принципу Зацікавленості, який переважно ґрунтується на метафорі, іронії та інших фігурах мовлення з неоднозначною інтерпретацією, нерідко створює комічний ефект, як у прикладі:

(2) *Sheldon: She dumped you?*

Leonard: She didn't dump me. We were just in different places in the relationship.

Sheldon: I fail to see how a relationship can have the qualities of a geographic location. (They laugh). (The Big Bang Theory, episode 18, 5 min.)

Пояснюючи причину розлучення з Пенні, Леонард виражається метафорично для більшої експресії. Він каже, що вони перебували у різних місцях відносин, маючи на увазі дисонанс у їх стосунках. Шелдон прекрасно розуміє, про що йдеться, але вдає, що сприйняв висловлення Леонарда буквально, начебто вони перебували у різних географічних точках у відносинах, що викликає сміх у обох комунікантів.

Мотивацію мовця навмисно виражатись неоднозначно пояснюється увічливими міркуваннями, якими він керується. Залежно від того, в якій мірі певний мовленнєвий акт загрожує "обличчю" співрозмовника, мовець буде застосовувати засоби ввічливого спілкування, одним з яких є опосередкованість, яка і спричиняє неоднозначність інтерпретації мовленнєвого акту [2, с. 59]. Відтак, комуніканти оминають вживання імперативів та перформативів у своєму дискурсі, оскільки експліцитна констатація своїх бажань найчастіше виявляється неввічливою, що не сприяє розвитку діалогу між співрозмовниками [6, с. 101]. Проаналізуємо приклад:

(3) *She: Would you like to stop for a drink?*

He: No. (And they hadn't stopped. He was later frustrated to learn that his wife was annoyed because she wanted to stop for a drink). (Think Like a Man, 36 min.)

Згідно з контекстом ситуації, жінка бажає чогось випити, але враховуючи норми ввічливості,

щоб не здатись еґоїстичною, вона проявляє увагу до чоловіка запитуючи його, чи не бажає він випити чого-небудь. Чоловік не вбачає в питанні жінки її власне бажання, а сприймає його буквально як піклування про нього, тому відмовляється від пропозиції. В подальшій розмові виявилось, що жінку образила така відмова, адже чоловік не проявив чуйність до її бажань і не спитав, чи можливо вона хоче задовольнити спрагу.

Спілкування потребує неоднозначного вираження думки, якщо комунікативні цілі мовця перебувають у конфлікті одна з одною. Це стосується випадків, коли мовці мають справу з суперечливими відчуттями: з одного боку, мовець має сказати правду, з іншого, не хоче ображати співрозмовника. Розглянемо приклад:

(4) *Partick: What do you think of me? I mean really.*

What do you think of me? (He is angry).

Daisy: I think... I think you have your moments. (She is confused).

Patrick: You want to be a producer, right? (His facial expression changes to a more friendly one).

I think it's time you start making your first film (The Shrink, 65 min.)

Дейзі опиняється в ситуації, в якій її начальник вимагає від неї сказати, що вона про нього думає. Вона розуміє, що вираження своєї істинної негативної думки про нього може бути ризиковим для їх стосунків, а брехливі позитивні слова в його адресу будуть звучати неправдоподібно. Дейзі виходить із положення, натякаючи, що у того є деякі моменти. Неоднозначність цього висловлення дозволяє їй, з одного боку, не порушувати правила мовленнєвого етикету, а з іншого, додержуватись морально-етичного Принципу Щирості [4, с. 145]. Патріка заспокоює така відповідь його підлеглої, оскільки він сприймає її слова як позитивні і не здогадується, що їх можна інтерпретувати в негативному ключі, тому пропонує їй стати кінопродюсером, про що Дейзі давно мріяла.

Випадкова неоднозначність є не передбаченою дією з боку мовця, а скоріше збігом мовних обставин і може бути елімінована контекстом. Випадкова неоднозначність в ситуації, коли мовець створює висловлення без усвідомлення того, що воно може бути сприйнято неоднозначно. В такому випадку неоднозначність застосовується не з метою

пом'якшити, приховати перлокутивний ефект, ухилитись від відповіді тощо, а є скоріше відображенням справжньої невизначеності у свідомості мовця. Наприклад:

(7) *Customer: Are these eggs good?*

Salesperson: Oh yes, they are just from the country.

Customer: Yes. But what country? (The Sleepless in Seattle, 15 min.)

Тут неоднозначність викликана полісемією слова *country* зі значеннями 'країна' і 'село' [10, с. 325]. Продавець вживає слово *country* в значенні 'село', тобто каже, що яйця свіжі, бо щойно привезені з села, тоді як покупець розуміє *country* як 'країна', тому уточнює, з якої саме країни, можливо, з далекої – і тому можуть бути несвіжими.

В спеціальній літературі [2; 4; 5; 7; 9] можна зустріти низку поглядів на неоднозначність як на прерогативу мовця. В нашій роботі ми дотримуємось точки зору, що неоднозначність виникає не лише, коли автор наділяє висловлення декількома значеннями, але й в результаті іншого, відмінного від передбачуваного мовцем розуміння висловлення слухачем. Розглянемо такий приклад:

(8) *Amy: How about you, Penny? Do you go on many dates?*

Penny: Uh, yeah, I wouldn't say many. A few.

Sheldon: Haha.

Penny: What's "haha"?

Sheldon: Your characterization of 171 different men as a few (The Big Bang Theory, episode 6, 18 min.).

Той факт, що Пенні намагається применшити кількість чоловіків, з котрими зустрічалась, викликає сміх у Шелдона, але сама Пенні не розуміє причину цього, тому просить пояснити його реакцію.

Слухач може розуміти висловлення свого співрозмовника, але вдавати, що розуміє його в іншому смислі, керуючись власними прагматичними цілями. Під навмисним нерозумінням висловлення з боку слухача маємо на увазі вдавane розуміння висловлення у такий спосіб, який є вигідним для нього самого. Розглянемо наступний приклад:

(9) *Zeke: I could use a nightcap.*

Mya: A nightcap.

Zeke: Yeah.

Mya: Yeah. There's this really nice bar around the corner. You should have fun (Think Like a Man, 36 min.).

Провівши Мію додому, Зік каже, що не відмовився б випити чого-небудь, натякаючи на продовження вечора у Мії вдома. Міє розуміє, чого добивається Зік, але не бажає такого розвитку подій. Тому жінка прикидається, нібито не здогадується, що Зік напрошується в гості до неї, і рекомендує йому завітати до бару, що знаходиться неподалік.

В ході вивчення проблеми неоднозначних висловлень постає питання, як саме слухач вибирає релевантне для ситуації значення. Можна виділити декілька підходів до пояснення функціонування механізму усунення нерелевантних значень висловлень в ході діалогічного дискурсу.

Перший підхід передбачає наявність комунікативного досвіду у співрозмовників. Досвід спілкування формує механізми автоматичного врахування лінгвального та екстралінгвального контексту, що допомагає комуніканту віднайти релевантне значення висловлення на лексичному, синтаксичному та прагматичному рівнях [5, с. 98].

В межах другого підходу встановлення значення висловлення базується на використанні прийомів ретроспекції та проспекції, адже лінгвальне оточення висловлення може відновити інформацію про предмет обговорення в пам'яті слухача, або ж попередити слухача про те, яка інформація очікує на нього в ході розмови. Арон Сікурел називає такий принцип встановлення значення висловлення *et cetera principle* [3, с. 78]. Відповідно до цього принципу, слухач отримує повне розуміння значення висловлення лише при обробці інформації, яка передуює або з'являється вслід за висловленням в дискурсі.

Наступний підхід передбачає усунення неоднозначності за допомогою реактивних реплік [9, с. 56]. У разі, якщо адресату не вдається зрозуміти значення висловлення, він застосовує уточнюючі кліше, які спонукають співрозмовника пояснити, що саме він мав на увазі. Розглянемо такий приклад:

(10) *Ann: Kevin wants me to give House away.*

Thomas: But you won't?

Ann: Is it a question or an order? (House M.D., episode 5, 14 min)

Почувши, що Кевін хоче, щоб Енн “здала” свого співробітника, Томас виражає опосередковану надію, що вона цього не зробить. Енн не розуміє, яка ціль висловлення Томаса – просто спитати, як Енн збирається вчинити у цій ситуації, або ж натякнути їй, що вона не осмілиться “видати” їх колегу. Тому Енн уточнює намір Томаса за допомогою висловлення *Is it a question or an order?* – ‘Це питання чи наказ?’.

Останній підхід ґрунтується на тактиці повтору висловлення мовцем. Повтор спричиняє кумулятивний ефект, адже надає більшого значення висловленню, яке повторюється, і таким чином привертає до нього увагу. Тактика повтору висловлення з подальшим поясненням, допомагає обом комунікантам забезпечити вірну інтерпретацію висловлення. Розглянемо такий приклад:

(11) *Steve: Have you seen my jacket?*

Mother: You can take your raincoat.

Steve: Oh, yes. Thank you. (He goes outside without one).

Mother: You can take the raincoat because it's raining outside.

Steve: I see. (He takes the raincoat). (The American Beauty, 14 min).

Стів питає матір, чи не бачила вона його куртку, у відповідь на що вона пропонує йому вдягти дощовик. Стів відхиляє пропонування матері, але після того, як вона повторює своє висловлення і пояснює, що на вулиці йде дощ, він бере з собою дощовик.

Таким чином, неоднозначність може проявля-

тись на прагматичному рівні. Неоднозначність може бути випадковою і навмисною (стратегічно передбачуваною) як з боку мовця, так і з боку слухача. З боку мовця неоднозначність – це надання висловленню декількох значень, а з боку слухача – право на вибір одного зі значень. Комуніканти можуть застосовувати неоднозначність як навмисно, так і випадково. До перспективи дослідження можна віднести вивчення реакцій адресата на неоднозначні висловлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В.В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике / В.В. Виноградов. – М. : Наука, 1975. – 453 с.
2. Brown P. Politeness / P. Brown, S.C. Levinson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – 347 p.
3. Cicourel A.V. Cognitive Sociology: Language and Meaning in Social Interaction / A.V. Cicourel. – London : Penguin, 1974. – 320 p.
4. Leech J. Principles of Pragmatics / J. Leech. – London : Longman, 1981. – 266 p.
5. Leech G.N. Language, Meaning and Context: Pragmatics / G.N. Leech, J.A. Thomas. – N.E. Collinge, 1990. – 206 p.
6. Searle J.R. Speech Acts / J.R. Searle. – Cambridge : Cambridge University Press, 1969. – 137 p.
7. Tanaka N. The Pragmatics of Uncertainty / N. Tanaka // Journal of Pragmatics. – 2001. – No. 12. – P. 121–142.
8. Thomas J.A. Cross-cultural Pragmatic Failure / J. Thomas // Applied Linguistics. – 1983. – Vol. 4. – P. 91–112.
9. Thomas J.A. Meaning and Interaction: An Introduction to Pragmatics (Learning about Language) / J.A. Thomas. – London : Longman, 1995. – 224 p.
10. Webster's New World Dictionary. – New York. Cleveland : The World Publishing. – 730 p.

УДК 811.112.2:81'276.5+81'276.6(796)

**ТЕРМІНОЛОГІЧНА,
ПРОФЕСІЙНА ТА ЖАРГОННА ЛЕКСИКА
У МОВІ СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ЗМІ**

В.М. Радзійон (Київ)

Стаття присвячена аналізу та характеристиці німецької мови спорту. На матеріалі складних іменників, вибраних із сучасних німецьких газетних та журнальних статей, розмежовуються поняття терміну, професіоналізму та жаргонізму. Виділяються три групи термінів, що можуть функціонувати у межах однієї спортивної статті. Аналізуються також деякі особливості термінів-комполітів.

Ключові слова: жаргонізм, мова спорту, професіоналізм, складний іменник, термін.

Радзійон В.М. Терминологическая, профессиональная и жаргонная лексика в языке современных немецких спортивных СМИ. Статья посвящена анализу и характеристике немецкого языка спорта. На материале сложных существительных, выбранных из современных немецких газетных и журнальных статей, разграничиваются понятия термина, профессионализма и жаргонизма. Выделяются три группы терминов, которые могут функционировать в пределах одной спортивной статьи. Анализируются также некоторые особенности терминов-комполітов.

Ключевые слова: жаргонизм, профессионализм, сложное существительное, термин, язык спорта.

Radzion V.M. Terminological, Specialist and Slang Vocabulary in the Language of Contemporary German Sports Media. This article reviews and describes the German language of sport. The concepts of the term, professionalism and slang word are differentiated using compound nouns selected from the contemporary German newspaper and magazine articles. Three groups of terms that can function within a sports article are assigned. Several features of the terms – composite words are analyzed as well.

Key words: compound noun, language of sport, professionalism, term, jargon.

Постановка проблеми. Вивчення фахових мов, якими послуговуються різні сфери людського життя, є актуальним як з теоретичної так і з практичної точки зору. А мова спорту набуває у наш час значущості через поширення та популяризацію різних видів спорту та міжнародних спортивних змагань. Тому не дивно, що спортивна публіцистика, як один із найактивніших видів журналістики, послуговується фаховою лексикою спорту, яка є відомою не лише вузьким спеціалістам у цій сфері, а й широкому колу читачів.

Питанням термінології, професійної та жаргонної лексики займалися такі вчені, як Г.О. Винокур, Б.М. Головін, О.О. Реформатський, О.В. Супранська та ін.

Актуальність даного дослідження визначається недостатнім аналізом німецької мови

спорту, а також неоднозначністю поглядів на проблему розмежування понять “термін”, “професіоналізм” та “жаргонізм”.

Мета статті полягає у дослідженні критеріїв розмежування класів фахової лексики мови спорту.

Матеріалом розвідки слугують складні іменники, вибрані з німецькомовних спортивних статей.

Виклад основного матеріалу. Наразі у фахових мовах побутують, нарівні з термінами, такі ненормативні одиниці, як професіоналізми, професійні жаргонізми та термінологізовані жаргонізми. Важливою проблемою під час дослідження термінологічної та професійної лексики є з’ясування різниці між цими класами одиниць.

Тому перед тим, як встановити, які саме складні іменники – терміни, професіоналізми чи жаргонізми – вживаються у німецьких спортивних стат-

тах, нам необхідно визначитися з цими поняттями.

Серед великої кількості варіантів визначень вище названих понять у нашому дослідженні ми будемо притримуватися наступних:

Термін – це “слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі з науки, техніки, мистецтва, основними ознаками якого є системність, відповідність позначуваному поняттю, наявність дефініції, тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, тобто термінології певної галузі знань, стислість, стилістична нейтральність, точність, висока інформативність” [8, с. 21].

Проблема класифікації спеціальної лексики ускладнюється тим, що деякі дослідники додатково поділяють термінологічну лексику ще на низку підрозділів.

Так, О.І. Гурєєва виділяє у сучасній російській спортивній термінології крім власне термінів ще **епоніми** та **номени**.

Епоніми – це терміни, створені на базі власних назв. Вони утворюються з двох компонентів – терміну та власної назви. **Номени** виражають конкретні та точні поняття. Вони складаються з терміну та абрєвіатури чи літерно-цифрового елемента і виконують функцію уточнення та конкретизації. Номенклатура знаходиться на кордоні термінологічного поля [2, с. 71].

Таблиця 1

Спортивні терміни

Власне терміни	Епоніми	Номени
<i>Punktspiel</i>	–	<i>WM-Allstar-Team</i>
<i>Ballbesitz</i>		<i>FCH-Torwart</i>
<i>Massenstart</i>		<i>DEL-Titelrekord</i>
<i>Langlauf</i>		<i>NFL-Endspiel</i>
<i>Einsatzzeit</i>		<i>EM-Hauptrunde</i>
<i>Ligaspiel</i>		<i>1:14-Tore</i>
<i>Pokalendspiel</i>		<i>15-Scorer-Punkte</i>
<i>Gegentreffer</i>		<i>1860-Abwehrspieler</i>
<i>Defensivarbeit</i>		<i>4-3-3-System</i>
<i>Elfmeterpunkt</i>		<i>42,195-Kilometer-Distanz</i>

Професіоналізми (лат. *professio* – „заняття, фах“) – це слова, що вживаються на позначення спеціальних понять у сфері тієї чи іншої професії, виступають синонімами до вже існуючих термінів та побутують переважно в розмовній мові. На відміну від неемоційних наукових сфер комунікації, професійне мовлення продуктивно створює емоційно забарвлені фахові неологізми, які досить детально характеризують рід занять, дії чи предмети, безпосередньо пов’язані зі сферою діяльності відповідної професії (*Kicker-Notenschnitt*, *Eintracht-Kasten*) [5, с. 104].

Вдалим для встановлення відмінностей між терміном та професіоналізмом нам видається визначення В.М. Прохорової: „Терміни є узаконеними назвами будь-яких спеціальних понять. Професіоналізми вживаються як їх неофіційні замітники

лише в обмеженому спеціальною тематикою мовленні осіб, пов’язаних між собою професією“ [7, с. 154].

Спортивна термінологія, як відомо, використовується не лише в текстах наукових статей, підручників (як наукова), але і в газетах, журнальних статтях, звучить в усному мовленні радіо- та телекоментаторів. Публіцистичний стиль, для якого характерна не лише функція повідомлення (як для наукового стилю), але і функція впливу, яка, по-перше, розширює лексичну валентність спортивних термінів, а по-друге, спонукає спортивних журналістів вживати експресивні еквіваленти офіційних термінів (так звані ненормативні терміни). Отже, в публіцистичних текстах спортивна термінологія представлена різноманітними стилістичними прошарками. Разом із стилістично-нейтраль-

ними термінами активно використовуються розмовні слова (в нашому випадку – це один із компонентів: *Triumphgeheil, Pokaldepp, Rumpelfußball*), а також метафоризовані складники (*Torhunger, Betonfußball, Trainerfuchs*), що пояснюється азартністю спортивних ігор та емоційним настроєм спортсменів [1, с. 47].

Так, О.А. Покровська вважає, що окрім професійної лексики необхідно розрізняти також такі номінації, як термінологізовані жаргонізми та професійні жаргонізми.

Термінологізовані жаргонізми вона кваліфікує як стилістично забарвлені номінації, що функціонують у вигляді професійних висловів, але виражають наукові поняття, мають чітко окреслену дефініцію і, таким чином, „претендують“ на роль термінів. До професійних жаргонізмів дослідниця відносить конотативно марковані вислови, що не виражають наукового поняття і не мають дефініції, але задовольняють потреби професійного спілкування у певній галузі [6, с. 36–37].

Ми підтримуємо думку А.І. Лях, яка розрізняє лише терміни, професіоналізми та професійні жаргонізми. На її думку, саме останні є експресивними дублетами термінів, що вживаються у сфері усного спілкування фахівців [4, с. 60].

Жаргонізми виконують ідентифікаційну функцію, характеризуються не нормативністю, а стилістичною маркованістю та емоційною забарвленістю.

Із нашої вибірки жаргонізми використовуються в основному на позначення назв команд відповідно до різних ознак:

1. За кольором одягу: „*Lilien*“-*Art* (у футбольної команди SV Darmstadt 98 одяг лілового кольору);

2. За назвою тварин: *Löwen-Trainer* (прізвисько футбольної команди TSV 1860 München).

Невелику кількість складних іменників-термінів складають слова з компонентами англіцизмами (що самі також є термінами): *Touchdown-Pass, Stürmerfoul, Powerplay-Tor* та ін.

Актуальною для нашого дослідження є також концепція Т.В. Іщенко щодо трьох груп термінів, які функціонують у межах одного тексту: інтрагалузеві, тобто спеціальні терміни певної галузі, якій належить цей текст; екстрагалузеві, тобто спеціальні терміни інших галузей та загальнонаукові, за-

гальнотехнічні, або міжгалузеві терміни [3, с. 280]. Ми вважаємо, що така концепція поділу актуальна і для термінів німецькомовного спортивного тексту.

До **інтрагалузевих термінів** ми відносимо власне спортивні терміни, вузьке коло мовних одиниць, які характеризуються високим рівнем стандартизації та відносною консервативністю (*Eckball, Siegtreffer, Punktspiel*). Цікавим є також функціонування термінів одного виду спорту на позначення поняття в іншому виді спорту: *Fußballduell* та *1:4-Tiefschlag* (*Duell* і *Tiefschlag* – терміни боксу), *Ballzirkulation* (*Zirkulation* – термін вітрильного спорту).

Особливістю термінів, які використовуються у спортивних статтях німецьких газет та журналів є те, що деякі з них перейшли в спортивну термінологію з інших фахових мов, чудово прижилися і активно тут функціонують. **Екстрагалузеві терміни**, тобто термінології інших субмов, представлені у німецьких спортивних статтях такими прикладами: *Scouting-Abteilung* (із військової справи – збір інформації про ворога), *Fußball-Monokultur* (сільськогосподарський термін – монокультура), *Fußball-Froschperspektive* (кіно, фото, нарисна геометрія – „жаб`яча“ перспектива, зйомка з дуже низької точки). Чи не найбільшу групу складають слова медичної та навколо-медичної тематики: *Mittelfußbruch, Ellbogenschlag, Stimulanzmittel, Knieschaden, Blutuntersuchung* та ін. Непоодинокі випадки використання також юридичної лексики у статтях про розслідування випадків вживання допінгу та інших протизаконних дій, пов`язаних із спортом: *Ethikkommissionsrichter, Sportgerichtsurteil, Doping-Opfer, Fifa-Ermittler, Pechstein-Urteil* та ін.

Загальнонаукова лексика відрізняється від загальнонавчальної тим, що має вищий рівень спеціалізації значення. Від термінів її відрізняє відсутність чіткої дефініції. Цей пласт лексики називають також тематичною лексикою.

Поруч зі спортивними термінами у спортивних статтях активно функціонують **загальнонавчальні складні слова спортивної тематики**. Вони набувають відношення до спорту іноді лише у контексті (*Pfefferspray-Einsatz, Kräftigungsübung, Kandidatenkreis*) або коли один з їх компонентів має пряме відношення до спорту (*Pokal-*

Überraschung, Weltranglisten-Thron, Fußball-Sommermärchen).

До цієї групи складних іменників ми відносимо також композити з компонентом-аббревіатурою та цифровим компонентом (в яких другий елемент не є терміном): *HSV-Gelder, DFB-Urteil, BVB-Liebling; 1:3-Pleite, 1:5-Debakel, 30-Stunden-Aufenthalt* і складні іменники з компонентом-власною назвою, типу *Skripnik-Elf, Schalke-Boss, Darmstadt-Spiel*. Останні приклади – не епоніми, адже такі складні утворення одноразово використовуються для задоволення потреби журналіста у точному та компактному вираженні певних смислових відношень і тому не є термінами.

Висновки. Таким чином, на основі проаналізованих складних іменників спортивної тематики у статтях німецьких газет та журналів, ми можемо стверджувати, що значну кількість іменникових композит складають саме спортивні терміни. Адже вони, на відміну від професіоналізмів та жаргонізмів, відомі широкому колу читачів та не потребують додаткового пояснення. Широко застосовуються також екстрагалузеві терміни та слова спортивної тематики.

Але проблема використання фахових слів у мові спортивної публіцистики залишається відкритим. Так, вивчення потребують, наприклад, словотворчий потенціал спортивних термінів та їх функціонування у статтях різних типів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворушило Я.В. Лексико-семантичні особливості сучасних спортивних термінів / Я.В. Ворушило, Н.В. Таценко // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету : 18-29 квітня

2005 р. – Суми : СумДУ, 2005. – Ч.1. – С. 45–50.
 2. Гуреева Е.И. Разновидности специальных обозначений в современной спортивной терминологии / Е.И. Гуреева // Вестник Челябинск. гос. ун-та. – Челябинск, 2011. – № 24 (239). – С. 71–73.
 3. Іщенко Т.В. Термін та термінологія як об'єкти лінгвістичних досліджень / Т.В. Іщенко // Фахове видання НУЛП „Проблеми української термінології“ : Всеукраїнська конф. „Людина. Комп'ютер. Комунікація“, 5–7 травня 2010 р. – Львів : Нац. ун-т „Львівська політехніка“, 2010. – С. 279–283.
 4. Лях І. Деякі аспекти взаємодії номінативних одиниць синтаксису та словотвору (на матеріалі німецької термінології гірничої справи) / І. Лях // Нова філологія. – Запоріжжя : Запоріж. держ. ун-т, 2002. – № 2. – С. 60–66.
 5. Паламар Л.М. Мова ділових паперів : [практ. посібник] / Л.М. Паламар, Г.М. Кацавець. – [4-те вид.]. – К. : Либідь, 2000. – 296 с.
 6. Покровська О.А. Українська термінологія ринкових відносин : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ольга Анатоліївна Покровська. – Харків, 1995. – 207 с.
 7. Прохорова В.Н. Об эмоциональности термина / В.Н. Прохорова // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М. : Наука, 1970. – С. 153–159.
 8. Симоненко Л.О. Лінгвістичні проблеми унормування наукової термінології / Л.О. Симоненко // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. – К. : КНЕУ, 2007. – Вип. VII. – С. 21–25

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вайцеховский С.М. Немецко-русский спортивный словарь. Около 30000 терминов / Сергей Михайлович Вайцеховский. – М. : Рус. яз., 1989. – 470 с.
 2. Спортивный словарь : русско-англо-латышско-немецкий / [под ред. проф. У. Швинкса]. – Рига : Латвийская академия спортивной педагогики, 2010. – 1000 с.
 3. <http://www.faz.net/aktuell/sport/>

УДК 81'373.7:070.16 = 111

**ЛІНГВАЛЬНІ ЧИННИКИ
ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ
(на матеріалі англомовної “жовтої” періодики)**

Н.Г. Сіденко (Херсон)

Стаття присвячена з'ясуванню механізму деформації фразеологізму як лінгвістичного явища. Деформація фразеологічної одиниці розглядається як дискурсивна особливість фразеологізмів. Увага приділяється визначенню головних системних чинників таких деформацій. Особливо підкреслюється діалектичний характер зв'язку між лінгвальними чинниками фразеологічної деформації та її прагматичним ефектом.

Ключові слова: деформація фразеологізмів, дискурсивна особливість, прагматичний ефект, чинники фразеологічної деформації.

Сіденко Н.Г. Лингвистические факторы фразеологической деформации (на материале англоязычной “желтой” периодики). Статья посвящена выяснению механизма деформации фразеологизма как лингвистического явления. Деформация фразеологической единицы рассматривается как дискурсивная особенность фразеологизмов. Уделяется внимание определению основных факторов таких деформаций. Особенно подчеркивается диалектический характер связи между лингвальными факторами фразеологической деформации и ее прагматическим эффектом.

Ключевые слова: деформация фразеологизмов, дискурсивная особенность, прагматический эффект, факторы фразеологической деформации.

Sidenko N.G. Linguistic factors of phraseological deformation (on the material of the English “yellow” periodicals). The article is devoted to clarifying the mechanism of phraseological deformation being a linguistic phenomenon. The deformation of phraseological units is considered as their discourse feature. Attention is paid to defining the basic system factors of such deformations. It is specially noted that the relations between the factors of phraseological deformation and its pragmatic effect are of dialectical character.

Key-words: deformation of phraseological units, discourse feature, pragmatic effect, factors of phraseological deformation.

Синергетичним продуктом злиття знань різних наукових галузей у реалізації ефективних комунікативних дій у соціумі є використання соціально-психологічних впливів на людину, серед вербальних засобів реалізації яких лінгвісти особливо виділяють фразеологічні деформації. Інтерес до феномену деформації фразеологізмів як засобу мовленнєвого впливу у пресі зумовлений тим, що газетна мова виключно “фразеологізована”, бо стандартність і експресія типово газетних висловлювань є невід’ємними властивостями цієї мови [6]. Дослідити функціональний аспект такої мови неможливо без ретельного вивчення та аналізу лінгвістичної природи деформації фразеологізмів. Саме ця проблема зумовлює актуальність її наукової

розробки. Мета дослідження полягає у з'ясуванні механізму деформації фразеологізму як лінгвістичного явища. Об'єктом аналізу є деформація зовнішньої форми та змісту фразеологічної одиниці. Предметом дослідження слугують лінгвальні чинники, що зумовлюють механізм фразеологічних деформацій. Матеріалом для аналітичного спостереження послужили британські та американські видання “OK!”, “The National Enquirer”, “The Daily Star”, “The Daily Express.”

З поняттям деформації фразеологічної одиниці (ФО) пов'язані питання дефініції фраземи, смислової структури ФО, співвіднесеності зі словом, поняттями узуального і okazіонального значення фразеологізму, усталеності й роздільнооформленості.

Дослідженням цих питань займалися: М.Ф. Алефиренко, Н.М. Амосова, Г.В. Артемова, В.Л. Архангельський, Н.І. Астаф'єва, О.С. Ахманова, Я.А. Баран, О.М. Баранов, В.В. Виноградов, С.Г. Гаврін, О.В. Ганапольська, Т.С. Гусейнова, Д.Н. Давлетбаєва, В.Л. Дашевська, Д.О. Добровольський, Л.І. Захарова, В.Д. Кашин, М.М. Копиленко, О.В. Кунін, А.М. Мелерович, В.М. Мокиєнко, А.С. Начисчионе, Г. Пауль, З.Д. Попова, О.В. Рибкіна, Н.М. Семененко, О.І. Смирницький, Н.О. Стебелькова, В.М. Телія, І.Ю. Третьякова, Дж. Уоррел, Н.Л. Шадрін, М.М. Шанський, Д.М. Шмельов, Л.В. Щерба та ін.

Фразеологізми – це високо інформативні одиниці мови, які не можна розглядати як “зайві прикрашення”, це є мовна універсалія [10, с. 5]. Фразема – це стійке сполучення слів з цілісним та переносно-образним значенням, що безпосередньо не виходить із суми значень її лексичних компонентів, це – відтворювана мовна одиниця з двох або більше слів, стала за складом [1, с. 15; 11, с. 8–9; 17, с. 116]. Головними категоріальними ознаками фразеологічної одиниці виділені: відтворюваність у готовому вигляді, постійність складу, послідовність порядку, непроникливість, усталеність, цільність значення, роздільність структури [1, с. 24; 17, с. 111–114]. У лінгвістичних дослідженнях певним ознакам надається пріоритет. Так, за М. М. Шанським, відтворюваність зумовлює всі інші характеристики ФО [18, с. 20–22]. Протилежну точку зору відстоює О.В. Кунін, вважаючи усталеність першопричиною відтворюваності [10, с. 25].

Виділення ознак ФО пов'язане з встановленням ізоморфізму внутрішнього і зовнішнього її планів. Ізоморфізм – це наявність загальних та співвіднесених ознак у одиниць, приналежних до різних рівнів структури [1, с. 111]. Фразеологія виникла з теорії еквівалентності фразеологічної одиниці слову, в основу якої були покладені ідеї Ш. Баллі. Він ставив фразеологічність словосполучення у залежність від наявності у нього слова-індентифікатора. Якщо сполучення є загальноновживаним, то воно рівняється простому слову. Наявність такого синоніму розглядалася у якості внутрішньої ознаки цілісності фразеологізмів. Але ж вільні сполучення теж можуть мати слова-синоніми, а деякі фразеологізми

(говірки, приказки) ідентифікуються лише реченням. Тому теорія повної еквівалентності ФО слову була замінена теорією співвіднесеності. Смыслові структури ФО і слова не вичерпуються лише їхніми значеннями й ніколи не співпадають, що надає право виділяти фразеологічне і лексичне значення [11, с. 9]. Цілісне значення фразеологізму виникає у результаті злиття значень окремих складових в єдину узагальнено-переносну семантику цілого, що є наслідком семантичної трансформації усього сполучення-прототипу [17, с. 119; 1, с. 27]. Опосередкування між фразеологізмом та значенням фраземотворчої бази виступає внутрішньою формою (ВФ) фразеологізму. ВФ фразеологізму – це результат складних мовленнєво-розумових процесів, що зумовлюють мовну об'єктивізацію психічних форм відображення дійсності [1, с. 56–58]. Фразеологічне значення базується на метафоричному переносі, де перше значення декодує ВФ фразеологізму у другому (фразеологічному) значенні [7, с. 8]. При розгляданні співвіднесеності фразеологізмів і слів враховуються семантичні, стилістичні, граматичні, структурні особливості фразеологізмів. При синтагматичному аналізі цих відносин важливо враховувати їхні узуальні та оказіональні особливості функціонування у контексті [10, с. 6–10].

Функціонування фразеологізму в узуальному та оказіональному вживанні було відмічено задовго до появи самих термінів – загальнономвне використання, набуття нових художньо-естетичних якостей у переоформленому вживанні, “аномалії” мови [17, с. 136–137; 3, с. 35–36]. Вперше у лінгвістичну літературу ці поняття ввів Г. Пауль, хто розумів узуальне значення як сукупність уявлень, що складають зміст даного слова, а оказіональне – як ті уявлення, які мовець пов'язує з цим словом у момент його реалізації, і ті, які слухач пов'язує з даним словом [12, с. 94]. Оказіональне вживання фразеологізмів розширює комунікативні можливості мови, що базуються на їхньому узуальному використанні, відіграють роль потужного засобу збагачення ресурсів комунікації, оскільки надають можливість відобразити те, що неможливо відобразити фразеологізмом в узуальному вживанні [10, с. 108–110]:

Play a trump card – to use an advantage: “Eva is playing every card she's got in order to win

Josü's heart", revealed the close source
(23, с. 3).

За оказіональних змін значення фразеологізму у наданому прикладі набуває нових відтінків – використати не тільки ті переваги, які напевно ведуть до перемоги, але й залучити всі можливості, які б спрацювали на користь успіху.

Hot spot – a place that is popular for entertainment or a particular activity: It was inspired by Kelly's book, In the Spirit of the Hamptons, about the Long Island summer spot for the rich and famous (22, с. 48).

Трансформована фразеологічна одиниця вказує на важливий сезонний фактор місця для розваг.

To have all one's eggs in one basket – to depend completely on one thing or one course of action in order to get success, so that you have no other plans if this fails: And the foul-mouthed celebrity chef, has a LOT to lose. The industry magazine "Ad week" recently revealed that Gordon Ramsay has a lot of eggs in his basket (20, с. 20).

Контекст загрозованої, дуже ризикованої ситуації пом'якшується новим змістом фразеологізму – Гордон Рамсей ризикує, але не всім.

Go/walk down the aisle – to get married: With a possible baby bump that will get harder to hide, GEORGE and AMAL are ready to race down the aisle! (25, с. 38). *Lock horns – to argue or fight with someone: On May10, the two were spotted locking lips at Nobu restaurant in Malibu* (23, с. 2).

У першому з двох останніх прикладів за рахунок фразеологічної деформації реалізується натяк на причину поспіху одружитися, а у другому – на палкі почуття, жваві поцілунки, що нагадують боротьбу.

Оказіональні одиниці, створені з різними комунікативними цілями, демонструють потенціал мовної системи. При оказіональній трансформації фразеологізму відбуваються кількісні та якісні перетворення зовнішнього плану, що призводить до зміни внутрішнього плану – семантики й образності [15, с. 1, 84]. Деформації ФО збагачують образність фразеологізмів. Деформація фразеологізму – це будь-яке відхилення від загальноприйнятої норми, закріпленій у лінгвістичній літературі, а також імпровізована зміна з експресивно-стилістич-

ною ціллю [6, с. 7]. Деформований фразеологізм інтерпретується як "живий" мовний знак, експресивно-асоціативний спосіб фокусування багатоканальної смислової енергії вербалізованого нового або переосмисленого значення, виникаючого у процесі перекроювання або оновлення мовної картини світу [1, с. 225]. Деформація є дискурсивною особливістю фразеологізмів, а частотність деформацій ФО зумовлена дискурсом [8, с. 177]. Оказіональне перетворення ФО, адаптованої для конкретного дискурсу, несе в собі велике смислове і стилістичне навантаження [16, с. 127]. При деформації фразеологізму відбувається актуалізація потенційного слова, що розкриває семантичні можливості у складі ідіоматичного цілого, тому тотожність або усталеність ФО є передумовою її деформації. Думки вчених про фразеологічну усталеність не співпадають. Розповсюдженим розумінням цього поняття є відтворюваність у готовому вигляді. Концепція усталеності, за В.Л. Архангельським, базується на внутрішній залежності між постійними та змінними членами фразеологізму. О.В. Кунін поклав в основу своєї концепції усталеності поняття обсягу інваріантності різних аспектів фразеологічного рівня. В.М. Телія пропонує розглядати варіативність у семіологічному аспекті [14, с. 43]. Фразеологічна усталеність – це об'єм притаманній різним аспектам фразеологічних одиниць інваріантності, що зумовлює їхню відтвореність у готовому вигляді й тотожність за всіх узувальних і оказіональних змін [10, с. 24]. Усталеність ФО заснована на характерних їй типах інваріантності, тобто незмінності певних її елементів за умов нормативних змін. Фразеологічні варіанти – це різновиди ФО, тотожні за якістю та кількістю значень, стилістичними та синтаксичними функціями при частковій відмінності у лексичному складі, словоформах і порядку компонентів [11, с. 6–8]. Спектр варіювання у лексичному складі ФО може бути досить широким:

To batter/beat/butt/knock/run one's head against a brick/stone/wall – to make no progress at all in what you try hard to do: La Toya was furious after Arsenio poked fun at her 1889 spread in "Playboy", and he butted heads with Spike Lee over comments Spike made about Arsenio's pal Whoopi Goldberg (20, с. 51).

Англійській мові притаманна бідна система синтетичних елементів формотворення. Кількість часткових відмінностей у словоформах зростає за рахунок видо-часових форм, які є частиною розгалуженої дейктичної системи часової референції [19, с. 301], альтернантів (*one/ one's, somebody/ somebody's*) та можливості дієслівних компонентів бути вжитими у пасивному або активному стані:

One's jaw dropped (a mile) – surprised and shocked: Sexy Sandra Bullock has been dropping jaws in Hollywood with a fantastic makeover (20, с. 20). De Niro's jaw dropped as the wacko "writer" gushed: "Now that Robin's dead, this movie can finally be made" (28, с. 13). To lead smb by the nose – to influence someone so much that you can completely control everything that they do: Most people give you cocaine when you are famous. It gives a certain control over you... You are being led around by your nostril (26, с. 31).

Послідовність компонентів ФО теж припускає варіації, але у офіційно закріплених межах:

To put blinkers on smb/ keep smb in blinkers – to stop smb from discovering the truth: Nikki wants the fairy-tale ending so badly that she puts blinkers on (27, с. 32). To pull all the stops out/to pull out all the stops – to do everything you possibly can to make something happen and succeed: But now that this new talk show is debuting soon, he's pulling out the stops to fix things (20, с. 50).

Потенціал варіювання ФО дуже широкий, і межі фразеологізму можуть іноді розмиватися [5, с. 17]. Мінімальну усталеність ФО складають наступні показники: усталеність вживання, семантична ускладненість, роздільнооформленість, неможливість побудови перемінного сполучення слів за структурно-семантичною моделлю. Ці показники усталеності у сукупності надають мінімальний фразеологічний варіант, тобто мінімальну сукупність константних складових у плані форми і змісту [10, с. 25]. Усталеність нижче мінімальної ставить словосполучення за межі фразеології. Мінімальна усталеність – це "поріг" тотожності фразеологізму і критерій його фразеологічності. Збереження образу фразеологізму при деформації можливе лише тоді, коли зовнішній вплив не пере-

більшує цей поріг. Усталеність – це міра або ступінь семантичної єдності у залежності від умотивованості значення. Неаддитивність складання змістів, неумотивованість, непрозорість виведення значення фразеологізму складають поняття ідіоматичності [4, с. 17, 34; 1, с. 26, 24, 50]. Ідіоматичність забезпечує максимальний ступінь усталеності фразеологізмів, які не дозволяють ніяких нормативних змін [10, с. 24]:

He didn't understand a word they were saying. At first, he didn't mind. But when it was finally adios familia time, Sofia whispered sexily: "Everybody loved you... they all thought you were so handsome... and now, at last, we can have alone time, mi amor!" (26, с. 13). Mariah's used to getting what she wants, but Nick will fight her tooth and nail for the money (26, с. 43).

У плані використання прагматичного потенціалу фразеологізму ознака фразеологічної усталеності безпосередньо пов'язана з ознакою роздільнооформленості. Вузьке розуміння роздільнооформленості тільки як граматичного оформлення недостатньо для англійської мови з її обмеженими морфологічними засобами. Роздільнооформленість – це особливість побудови синтаксичної єдності, яка полягає у тому, що її складові є окремі слова [2, с. 376]. У лінгвістиці виділяють узуальні та okazіональні показники роздільнооформленості. До узуальних показників роздільнооформленості відносяться морфологічні зміни (синтетичні елементи формотворення), морфолого-синтаксичні варіації, структурно-семантичні зміни. Okazіональні показники можуть виконувати роль доповнення або бути єдиним доказом фразеологічності звороту. До головних okazіональних показників роздільнооформленості відносяться два типи структурно-семантичних перетворювань, не характерних словам з приводу їхньої цільнооформленості: уклинювання та розрив. Okazіональні елементи, що уклинюються, розширюють структуру ФО. Це є прикладом синтаксичного показника роздільнооформленості. Уклинювання демонструє актуалізацію у мовленні невтраченого лексичного значення компонентів шляхом сполучення з перемінними елементами:

To fight like cat and dog – to argue a lot because you don't like smb or disagree with people: The pair fought like buff, well-oiled cats and dogs on the original set, and sources say that Alex, 24, is the only original star not yet signed up for the new film (24, c. 11). Follow in one's footsteps – do the same job or to work or live in the same way as someone else before you, esp. someone in your family: Alessandra Ambrosio's daughter Anja, 5, is clearly following in mama's fashionable footsteps. The pair were wearing colorful looks for the stroll on the beach (25, c. 22).

Розрив не міняє компонентний склад ФО, але створює певний стилістичний ефект:

To burn ones bridges/boats – to do something with the result that you will not be able to return to a previous situation again, even if you want to: But today, numerous talk shows compete for stars and Arsenio knows he has to rebuild bridges he burned with celebs such as Madonna, Roseanne Barr, Spike Lee, La Toya Jackson and former BFF Eddie Murphy (20, c. 50).

Роздільнооформленість структури фраземи на фоні її цілісного узагальнено-переносного значення дає можливість не тільки активізувати потенції фразем, але використати можливості різних синтаксичних структур, які не повністю втратили своє граматичне значення у процесі фразеологізації [1, с. 29]. Втрата фразеологізмом роздільнооформленості призводить до дефразеологізації [10, с. 37–38]. Саме ознака роздільнооформленості ФО робить можливими оказіональні зміни і є передумовою можливих її деформацій.

Головні чинники фразеологічної деформації – усталеність ФО і їхня роздільнооформленість – вступають у складні відносини між собою і суміжними поняттями. Усталеність ФО, навіть мінімальна, тобто порогова, неможлива без роздільнооформленості її побудови. Без роздільнооформленості, яка припускає комплексивність ФО (ускладненість її функціонально-семантичної структури), не може йти мова ні про усталеність фразеологізму, ні про існування фраземи взагалі [9, с. 37].

Існує певна суперечлива єдність усталеності й мінливості. Усталеність має свій прояв у варіативності, а варіативність ФО зумовлює її уста-

леність [10, с. 7]. Діалектична єдність цих двох протилежних характеристик фразеологічних одиниць забезпечує і функціонування, і постійний розвиток фразеології [1, с. 74].

Діалектичний характер носить зв'язок між цілісним значенням ФО і її роздільнооформленістю. Лексичне значення компонентів й цілісне значення фразеологізму знаходяться у відносинах зворотної пропорційності – чим більше послаблено (або втрачено) лексичне значення компонентів, тим цілісніше значення ФО [10, с. 72]. Вочевидь, чим цілісніше значення ФО, тим більшим ступенем усталеності вона володіє. Чим більше усталена єдність, тим більший прагматичний ефект досягається при фразеологічній деформації, наприклад:

First of all – before anything else: Second of all, the last thing I want is to have my woman leave me now (21, c. 7).

Деформація ідіоматичного цілого породжує неочікувані змісти – у чоловіка не дуже багато бажань; він не дає високої оцінки ні жінці, ні стосункам з нею, бо відводить цьому друге і останнє місце, або намагається за цим приховати свої істинні почуття і відплатити таким чином за образу; мовець з гідністю висловлює своє категоричне ставлення до ситуації.

І, навпаки, чим більше одиниця схильна до модифікацій, тим менше ступінь її усталеності, тим менший прагматичний ефект від її деформації:

Slow and sure – to gain the necessary (correct) result not being in a hurry: I may be slower than most but I'm probably just as accurate (21, c. 26).

За оказіональних змін ФО її усталеність падає до мінімальної й при цьому не порушує тотожності ФО. Але самому оказіональному варіанту не властива усталеність, бо він не відтворюється у готовому вигляді і може розглядатися як вільне словосполучення. Увесь прагматичний ефект деформації ґрунтується на контрасті, на грі узуального та оказіонального фразовживання [13, с. 16].

Можна припуститися висновку, що прагматичний потенціал ФО розширюється завдяки її деформації, ціллю якої є експресивно-стилістичний ефект або оновлення/зміна мовної картини світу. Деформація ФО розглядається як дискурсивна особливість фразеологізмів, бо вирішує певні стратегічні

плани окремого дискурсу. Усталеність та роздільно-оформленість виступають системними чинниками фразеологічної деформації. Усталеності притаманний градуальний характер – від мінімального ступеня стійкості до максимального. Мінімальний поріг усталеності, за яким фразеологізм вже не існує, складає сукупність константних складових у плані форми і змісту. Максимальна усталеність передбачає крайню міру непрозорості виведення значення фразеологізму. Варіативні межі, які забезпечують тотожність фразеологізму, надають широкі можливості для актуалізації потенцій фразеологізму при його деформаціях. Діалектичні взаємовідносини між пов'язаними з фразеологічною деформацією поняттями описуються категоріями якості (цілісної і сталого сукупності специфічних ознак), кількості (відмінності всередині певної якості), міри (відповідності кількісних відмінностей всередині якості певним межам) та категоріями тотожності (усталеності) і відмінності (мінливості). Цей факт підкреслює потенційну здатність мови до змін і трансформацій як окремої “живої” системи, яка підпорядковується загальним законам розвитку.

Результати проведеного аналізу можуть бути використані у перспективі для дослідження ілюктивних потенцій фразеологічних деформацій на різних мовних рівнях у рекламному, медійному, політичному дискурсах. Найбільш привабливим для подальших лінгвістичних розвідок ми вважаємо дослідження фразеологічної деформації як потужного важеля мовленнєвої маніпуляції у сучасних ЗМІ, зокрема – у розрізі прагматичної спрямованості англійської “жовтої” преси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Фразеология и паремология : [учеб. пособие для бакалаврского уровня филол. образования] / Н.Ф. Алефиренко, Н.Н. Семенов. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 344 с. 2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М., 1966. – 607 с. 3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли ; [пер. с 3-го фр. изд. Е.В. и Т.В. Вентцель. Редакц., вступ. статья Р.А. Будагова]. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с. 4. Баран Я.А. Основні питання загальної та німецької фразеології / Я.А. Баран. – Львів : “Вища школа”, вид-во при Львів. ун-ті, 1980. – 156 с. 5. Баранов А.Н. Основы фразеологии (крат-

кий курс) : [учеб. пособие] / А.Н. Баранов, Д.О. Добровольский. – [2-е изд.]. – М. : ФЛИНТА, 2014. – 312 с. 6. Гусейнова Т.С. Трансформация ФЕ как способ реализации газетной экспрессии : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Т.С. Гусейнова. – Махачкала, 1997. – 23 с. 7. Дашевская В.Л. О семантических параметрах фразеологических комплексов / В.Л. Дашевская // Системная организация английской фразеологии : сб. науч. трудов. – Вып. 262. – М. : Изд-во Московского ордена Дружбы Народов государственного педагогического института иностр. языков им. Мориса Тореза, 1986. – С. 5–11. 8. Кабанова Е.Ю. Идиоматическая фразеология в дискурсе: на материале английской и американской рекламы : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Е.Ю. Кабанова. – Москва, 2000. – 183 с. 9. Кашин В.Д. Компликативность фразеологических сочетаний как системообразующий фактор / В.Д. Кашин // Системная организация английской фразеологии : сб. науч. трудов. – Вып. 262. – М. : Изд-во Московского ордена Дружбы Народов государственного педагогического института иностр. языков им. Мориса Тореза, 1986. – С. 37–46. 10. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка : [учебник для ин-тов и фак. иностр. яз.] / А.В. Кунин. – [2-е изд., перераб.]. – М. : Феникс, 1996. – 381 с. 11. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка: опыт систематизированного описания / А.В. Кунин. – М. : Международные отношения, 1972. – 289 с. 12. Пауль Г. Принципы истории языка / Г. Пауль ; пер. с нем., под ред. А.А. Холодовича. – М., 1960. – 501 с. 13. Рыжжина Е.В. Фразеологическая окказиональность в английском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Е.В. Рыжжина. – Москва, 2003. – 236 с. 14. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М. : Школа. “Языки русской культуры”, 1996. – 284 с. 15. Третьякова И.Ю. Окказиональная фразеология: структурно-семантический и коммуникативно-прагматический аспекты : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.01 / И.Ю. Третьякова. – Ярославль, 2011. – 23 с. 16. Федулёнок Т.Н. М.В. Ломоносов и поликодовое информационно-образовательное пространство / Т.Н. Федулёнок, Р. Воронин // Вестник СВФУ. – Том 9, № 3. – Архангельск, 2012. – С. 116–130. 17. Шанский Н.М. Лексика и фразеология современного русского языка : [пособие для студентов-заочников фак-тов рус. яз. и лит-ры пед. ун-тов] / Н.М. Шанский. – М. : Гос. учеб.-пед. изд-во Мин-ва

просвещения РСФСР, – 1957. – 169 с. 18. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка / Н.М. Шанский. – М. : Высшая школа, 1985. – 160 с. 19. Brandt P. Sprachwissenschaft: Ein roter Faden für das Studium der deutschen Sprache // P. Brandt, R.-A. Dietrich, G. Schön. – Köln : Böhlau Verlag GmbH & Cie, 2006 – S. 329.

ІЛЮСТРАТИВНІ ДЖЕРЕЛА

20. The National Enquirer. – September 2, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer> 21. The National Enquirer. – September 23, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer> 22. ОК! – December 2, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/OK> 23. The National Enquirer. – June 2, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer> 24. ОК! – July 21, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/OK> 25. ОК! – September 1, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/OK> 26. The National Enquirer. – September 1, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer> 27. ОК! – September 8, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/OK> 28. The National Enquirer. – September 15, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer>